

UNIV. BIBLIOTH.
* 1903 *
HELSINGFORS

SUOMEN KIELIOPPI.

ENSIMMÄISTÄ ALKEISOPETUSTA VARTEN

TOIMITTANUT

A. H. KALLIO.

SUOMENKIELEN OPETTAJA.

HELSINGISSÄ,
SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINOSSA,
1890.

Esipuhe.

Viime keväisessä koulun-opettajain kokouksessa lausui „Äidinkielen osasto“ sen toivomuksen, että ensimmäistä alkeis-opetusta varten olisi valmistava kieliopin oppikirja, jota voisi käyttää opetuksessa, ennenkuin ryhdytään systemaattisen kieliopin opetukseen. Tämän alkeiskirjan tulisi tietysti niin läheisesti kuin mahdollista olla laadittuna samojen kieliopillisten periaatteiden mukaan kuin ne systemaattiset kieliopin oppikirjatkin, joita käytetään ylempillä luokilla. Ja tämän eri asteilla käytettävään oppikirjain yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi katsoi „osasto“ parhaimmaksi, että yleensä noudatettaisiin sitä luonnosta, jonka kieliopillisten kouluoppikirjojen yhdenmukaiseksi järjestämistä varten asetettu komitea on tehnyt.

„Äidinkielen osaston“ yllä mainittua toivomusta toteuttaakseni olen julkaissut painosta tämän ensimmäistä alkeis-opetusta varten laaditun oppikirjan kokeen ja siinä seurannut äskenmainitsemani komitean toimittamaa „Suomen kieliopin luonnosta.“ On kyllä totta, ett'en voi kaikissa suhteissa katsoa sen esitystä aivan onnistuneeksi. Niinpä on mielestäni esim. objekti-määritelmä epäselvä. Niin-ikään sisältää komitean appositioni-käsite monenmoisia toisilleen sängen vieraita seikkoja. Perfektin sijasta potentsiaalissa ja konditionaalissa puhuisin mieluummin preteeritistä, koska perfektin käsite on liian ahdas niille muodoille. Mutta näissä niinkuin muissakin suhteissa olen kuitenkin tahtonut seurata komitean luonnosta. Ainoastaan yhdessä kohden en ole katsonut voivani sitä tehdä. En ole näet tahtonut puhua muista passiivisista muodoista kuin partisipeista, koska olen huomannut, että persoonattomain aktiivi-muotojen passiiviksi nimittäminen vaan tuottaa hämmennyttä oppilasten yleiskieliopillisiin käsitteisiin, kun täytyy siinä tapauksessa puhua muun muassa esim. *passiivin objektista* (!). Ymmärrettävästi olen siis myös eroittanut persoonattomat ja passiivi-

set partisipit toisistaan. Toivon, ettei tämä mainitsemani poikkeus kuitenkaan ole tuottava mitään haittaa niille opettajille, jotka siinäkin tahtovat seurata komitean luonnosta, koska eroitus ei ole muussa kuin nimessä.

Koska maassamme myös on paljo käytöllisiä kouluja, joissa aika ei myönnä systemaattisten kielioppien lukemista, on tähän myös pienemmillä kirjaimilla painettu yhtä ja toista, joka ei kuulu aivan ensimmäiseen kieliopin opetukseen, mutta kuitenkin on siksi tärkeitä, että sen tunteminen on välttämätöntä niillekin, jotka eivät ole tilaisuudessa laveampia kielioppeja lukea.

Tähän saakka lienee semmenkin valmistavissa kouluissa ja alhaisimmilla asteilla sellaisissa oppilaitoksissa, joissa äidinkieli on perustavana kielenä, yleensä seurattu sitä tapaa, että oppilaat ovat kielioppivihkoihinsa kirjoittaneet ne säännöt, joita heille on opetettu. Mutta tästä on — ainakin sen kokemuksen mukaan, mikä siitä minulla on — ollut se haitta, että oppilaat hyvin usein ovat kirjoittaneet sääntönsä väärin, vaikka ne ovat olleet luokan isolle taululle kirjoitetut heidän nähtäväkseen. Sitä paitsi tällöinen opetustapa ilman oppikirjaa suuresti hidastuttaa opetuksen edistymistä. Minua suuresti ilahuttaisi, jos tämä oppikirja voisi olla jonakin apuna näiden haittain poistamiseksi.

Että tällöisessä alkeiskirjassa ei ainakaan ensi alussa ole voinut tarkemmin toisistaan eroittaa alkeis-, muoto- ja lauseoppia, vaan että kuhunkin näistä kuuluvia sääntöjä on täytynyt ottaa esille aina sen mukaan, kuin niitä on tarvittu, jotta vähitellen tärkeimmistä ja helpommista asioista edistyttäisiin vaikeampaan, se on itsestään selvää. Tekijä ei suinkaan luulottele itseään, että helpommasta vaikeampaan, tärkeimmistä yksityisempiin asioihin on mentävä juuri tässä järjestyksessä, mitä tässä on seurattu, vaan toivoo, että kukin opettaja, joka tätä kirjaa ehkä on oppikirjana käyttävä, siinä suhteessa seuratkoon omaa vakuutustaan.

Helsingissä, Elokuussa 1890.

Tekijä.

§ 1. Kussakin sanassa on yksi tai useampi *tavuu*; esim. *maa* ja *tie* sanoissa on yksi tavuu, *tyt-tö* sanassa on kaksi tavuuta, *ih-mi-nen* sanassa on kolme tavuuta j. n. e.

§ 2. Kussakin tavuussa on yksi tai useampi *äänne*; esim. *tär-ke-ä* sanan ensi tavuussa on kolme, toisessa kaksi äännettä ja kolmannessa yksi äänne.

§ 3. Semmoinen äänne, joka voi yksin muodostaa tavuun, sanotaan *vokaaliksi* (ääntiöksi). Muut äänneet, jotka ainoastaan vokaalien kanssa yhdessä saattavat muodostaa tavuita, sanotaan *konsonanteiksi* (kerakkeiksi).

§ 4. Äänneiden merkkejä sanotaan *kirjaimiksi*.

Vokaalien merkit ovat: *a, e, i, o, u, y, ä, ö*.

Konsonanttien merkit ovat: *d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v*.

§ 5. Yksi konsonantti kahden vokaalin välissä viedään jälkimmäiseen tavuuseen, esim. *ta-lo, pu-vun*.

Kahdesta konsonantista vokaalien välissä viedään toinen edelliseen ja toinen jälkimmäiseen tavuuseen, esim. *kar-tan, kis-ko, kas-tan, piis-pa*.

Kolmesta konsonantista sanan ensimmäisen ja toisen tavuun vokaalien välissä viedään vaan viimeinen toiseen tavuuseen, esim. *kirk-ko, simp-sukka, kant-ta, purt-ta, kors-kea*.

Mikä tavuu sanassa voi siis päättyä kahteen konsonanttiin? Katso esim.!

Luettele poikien, tyttöjen, tuttaviesi ynnä muiden henkilöiden nimiä! Sano eläinten nimiä! Luettele sellaisten esineiden nimiä, joita on luokkahuoneessa, kotona, pihalla, kadulla, metsässä, ylläsi j. n. e.! Sano maiden, kaupunkien, järvien y. m. nimiä!

Henkilöiden, eläinten ynnä muiden esineiden nimiä sanotaan *substantiiveiksi*.

§ 6. *Substantiivi* (esinesana) nimittää, *mikä* jokin on. Keksi vielä esimerkkejä substantiiveista!

Sano mimmoisia ovat väriltään, muodoltaan, kooltaan j. n. e.: pöytä, tuoli, seinä, metsä, hevonen, omena, tyttö, orava, sauva, laiva, susi, lammas j. n. e.

Keksi vielä ominaisuuksia seuraavistakin esineistä: isä, poika, puu, katu, takki, lintu, kala, kukka, koira, ovi, sade, kello, lapsi, sokuri, kulta, veitsi, rauta j. n. e.

§ 7. *Adjektiivi* (laatusana) nimittää, *mimmoinen* jokin on.

Keksi vielä esimerkkejä adjektiiveista!

Sano mitä seuraavat henkilöt tekevät: räätäli, kalastaja, seppä, kauppias, talonpoika, isä, äiti, lapsi, veli, sisar, opettaja j. n. e.

Sano jokin *toiminta* seuraavista eläimistä: koira, kissa, härkä, hevonen, lammas, sika, kukko, kana, leivonen j. n. e.

Sano jokin *tila* seuraavista: akka, poika, hiiri, hevonen, orava, kulta, kukka, tähti, puu, metsä, laiva j. n. e.

§ 8. *Verbi* (teonsana) on semmoinen sana, joka ilmaisee jostakin esineestä *toiminnan* tai *tilan*.

Keksi esimerkkejä verbeistä!

Rääpäli neuloo. Suutari istuu. Kalastajat onkivat. Seppä takoo. Kauppias myy. Talonpoika kyntää. Kissat naukuvat. Hevoset juoksevat. Lammas määkii. Perhonen lentää. Kalat uivat. Tuli palaa. Kulta kiiltää. Kukka lemuu. Tähti loistaa.

§ 9. Kun jostakin sanotaan jotakin, syntyy *lause*. Mistä sanotaan jotakin yllä olevissa lauseissa? Mitä sanotaan mistäkin yllä olevissa lauseissa? Keksi muita lauseita!

Kuinka monta osaa on lauseessa?

§ 10. Lauseessa on kaksi *pää-osaa*: *subjekti* (alus) ja *predikaatti* (maine).

Mitä kumpikin näistä osista ilmaisee?

§ 11. *Subjekti* on se, josta jotakin sanotaan.

§ 12. *Predikaatti* on se, mikä subjektista sanotaan.

Mimmoinen sana on subjekti?

Mimmoinen sana on predikaatti?

Varpunen on lintu. Hauet ovat kaloja. Metsä on kauris. Koirat ovat vihaiset. Vesi on kylmää. Lapset ovat pieniä.

Mikä on subjekti yllä olevissa lauseissa?

Mitä näissä lauseissa sanotaan subjektista?

Mikä on siis predikaatti näissä lauseissa?

Mikä on verbi siinä predikaatissa?

§ 13. *Olla*-verbi ei voi yksinänsä muodostaa predikaattia, vaan vaatii *predikaatintäyteen*.

Mikä on predikaatintäyte yllä olevissa lauseissa?

Mimmoinen sana on predikaatin täyte näissä lauseissa?

Keksi muita lauseita, joissa on predikaatintäyte!

Tuletko? Tulen. Tuleeko hän? Tulee. Menettekö? Menemme. Menevätkö he? Menevät.

Mikä on subjekti näissä lauseissa?

§ 14. Usein predikaatti sisältää itsessään myös subjektin.

§ 15. Sanat ovat *yksikkö*-luvussa eli *singulaarissa*, kun on puhe yhdestä, mutta *monikossa* eli *pluraalissa*, kun on puhe monesta, esim. *Varpunen on lintu. Varpuset ovat lintuja. Kala ui. Lapset leikittelevät.*

Mitä ilmoittavat sanat: *yksi, kaksi, kolme, neljä* j. n. e.? Vastaus: määrättyä lukua.

Mitä ilmoittavat sanat: *ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs* j. n. e.? Vastaus: määrättyä järjestystä.

§ 16. *Laskusanat* ilmoittavat määrätyn luvun tai järjestyksen.

Poika lukee, sillä poika on ahkera. Voiko jälkimmäisen *poika* sanan sijasta käyttää jotain muuta sanaa? Voi sanoa: *hän*.

Mimmoisen sanan sijasta käytetään silloin *hän* sanaa?

Sanotaanko: *isä ostaa isälle?*

Miten sen sijasta sanotaan? Vastaus: *isä ostaa itsellensä*.

Minä löysin kauniin kukan ja minä annan kauniin kukan äidille. Voiko jälkimmäisen *kauniin* sijasta käyttää jotain muuta sanaa? Voipi sanoa: *minä löysin kauniin kukan ja minä annan sen kukan äidille*.

Mimmoisen sanan sijasta on *sen* sanaa silloin käytetty?

Minä löysin kukan ja annan sen äidille.

Minkä sanan sijasta on *sen* siinä käytetty?

§ 17. *Pronomininit* (asemosanat) ovat sellaisia sanoja, joita käytetään substantiivien tai adjektiivien sijasta.

Tavallisimmat pronominit ovat: *minä, sinä, hän, me, te, he; itse; tämä, tuo, se, nämät, nuot, ne; kuka, ken, mikä; joka; joku, jompikumpi, kumpikin, kukaan, mikään, jokainen* y. m.

§ 18. Substantiiveja ja adjektiiveja sanotaan yhteisellä nimellä *nomineiksi* (nimisanoiksi). Nomineihin luetaan myös laskusanat ja pronominit.

§ 19. *Partikkeli* (apusana) on jokainen sana, joka ei ole nomini eikä verbi, esim. *täältä, sinne, ylhäällä, eilen, joskus, milloin? miten? kuinka? siten; alla, luona, yli, viereen, jälkeen, takana, ympäri, kautta, tähden, varten; ja, sekä, mutta, vaan, eli, tai, kun, kuin, sillä, että, jos, vaikka; ahah, hei, oi, hui!*

§ 20. Sanat jakautuvat kolmeen luokkaan: 1) *nomineihin*, 2) *verbeihin*, 3) *partikkeleihin*.

§ 21. *Nomineilla* ja *verbeillä* on monta eri muotoa, esim. *kaupunki, kaupungin, kaupunkia, kaupungissa, kaupunkiin, kaupungit, kaupungeiden, kaupungeista, kaupungeilla* j. n. e.; *tulen, tulet, tulimme, tulisitte, tulkoot, tulla, tullaan* j. n. e.

§ 22. *Nominien* eri muotoja sanotaan *kaasuksiksi* eli *sijoiksi*. Niitä on hyvin monta sekä yksikössä että monikossa.

§ 23. Verbien eri muodoissa on huomattava eri *persoonat*. Niitä on kummassakin luvussa kolme. Esim.

Yksikön	1:nen	persoonaa:	(<i>minä</i>)	tulen.
„	2:nen	„	:	(<i>sinä</i>) tulet.
„	3:s	„	:	(<i>hän</i>) tulee.
Monikon	1:nen	„	:	(<i>me</i>) tulemme.
„	2:nen	„	:	(<i>te</i>) tulette.
„	3:s	„	:	(<i>he</i>) tulevat.

Mitä sanoja ovat subjektit näissä lauseissa?

§ 24. *Minä, sinä, hän, me, te, he* sanotaan *personaalipronomineiksi*.

Mikä osa sanasta on näissä eri verbimuodoissa muuttumaton?

§ 25. Se sanan osa, joka eri muodoissa pysyy muuttumattomana, sanotaan *vartaloksi*.

§ 26. Se lisäys, joka eri muodoissa liitetään vartaloon, sanotaan *päätteeksi*.

Mitkä ovat eri persoonain päätteet?

Isä lukee kirjaa. Pojat juoksevat ulkona. Tuoli meni rikki. Kaunis varsa juoksee. Hyvät kirjat jäivät kouluun. Pieni tyttö juoksee usein viheriällä niityllä. Tuo uusi talo on sangen kaunis.

Mikä on subjekti, mikä predikaatti näissä lauseissa?

Onko näissä lauseissa muitakin sanoja kuin lauseen *pää-osat*?

§ 27. Muita lauseenosia kuin subjektia ja predikaattia sanotaan lauseen *sivu-osiksi* eli *kasvuiksi*.

Mitkä ovat sivu-osia eli kasvuja ylläolevissa lauseissa?

§ 28. *Lauseen kasvut määrävät lähemmin jotakin muuta sanaa lauseessa?*

Mitä sanaa määrää mikin kasvu äskeisissä lauseissa?

Mitkä näistä kasvuista määräävät jotakin substantiivivia?

§ 29. Substantiivin määräystä sanotaan *attribuutiksi*.

Mimmoinen sana on attribuutti yllä olevissa lauseissa?

Sano jokin *adjektiiviattribuutti* seuraaville substantiiveille: isä, poika, lapsi, seppä, kello, omena, kukka, sotamies, laiva, oravat, kyyhkysel, ovet, sade, kukko j. n. e.

Liitä substantiiveihin jokin *adjektiiviattribuutti* seuraavissa lauseissa: Poika lukee. Ukko on hyvä. Hevonen vetää kuormaa. Lapset juoksevat rannalla. Seppä takoo pajassa. Talvi on poissa. Suvi on tullut. Jäät ovat lähteneet merestä. Kukat lemuavat niityllä ja mäillä. Linnut laulelevat metsissä. Ihmiset eivät istu tuvassa.

§ 30. Semmoista lausetta, jossa vaan on subjekti ja predikaatti, sanotaan *paljaaksi lauseeksi*.

§ 31. Semmoista lausetta, jossa on kasvuja, sanotaan *kasvaneeksi lauseeksi*.

Sano esimerkkejä paljaista ja kasvaneista lauseista ja tee paljaita lauseita kasvaneiksi ja päinvastoin!

Harjoittele jostakin helpommasta kertomuksesta sanaluokkia ja lauseen-osia!

Isä istuu. Poika juoksee. Nämät kaksi lausetta voipi yhdistää toisiinsa monella eri tavalla; esim.

Isä istuu, ja poika juoksee. Isä istuu, mutta poika juoksee. Isä istuu, sillä poika juoksee. Isä istuu, kun poika juoksee. Isä istuu, jos poika juoksee. Isä istuu, vaikka poika juoksee. Isä, jonka poika juoksee, istuu.

§ 32. Kun eri lauseita liitetään yhteen, syntyy *yhdistetty lause*.

§ 33. Kun lauseita yhdistetään, pannaan *pilkku* (,) niiden väliin.

§ 34. Tavallisimmat niistä sanoista, joilla lauseita yhdistetään, ovat partikkelit *ja, tai, eli, vai, mutta, vaan, siis, sillä, kuin, kun, että, sentähden että, jotta, jos, joll'ei, ell'ei, vaikka* sekä pronomini *joka*.

Kirjoita lauseita, jotka ovat yhdistetyt toisiinsa jollakin näistä sanoista, ja muista aina panna pilkku lauseiden väliin!

Nyt on lauantain ilta. Isä istuu kamarissa. Pojat leikkitelevät ulkona pihalla. Pieni Elli hoitelee nukkeaan. Äiti puuhaa keittiössä. Kaikki palvelijat ovat ahkerassa työssä. Huomenna lähtevät kaikki kirkkoon.

§ 35. Sellaisten lauseiden väliin, joita ei ole yhdistetty toisiinsa, pannaan *piste* (.)

Huom.! Pisteen jälkeen aljetaan seuraava lause isolla alkukirjaimella.

§ 36. Huudahdusta, toivomusta ja käskyä sisältävän lauseen loppuun pannaan *huutomerkki* (!), esim. *Voi teitä, pojat! Eläköön Suomi! Mene heti pois täältä!*

§ 37. Semmoisen lauseen jälkeen, joka sanasta saanaan ilmaisee, mitä joku kysyy, pannaan *kysymysmerkki* (?), esim. *Koska sinä meille tulet? Lähtekö isä huomenna?*

§ 38. *Kaksoispiste* (:) käytetään kahden lauseen välissä, joista jälkimmäinen sanasta saanaan ilmaisee, mitä edellisessä lauseessa mainittu henkilö sanoi tai ajatteli,

esim. *Vapahtaja* sanoi: „*Jolla on korvat kuulla, se kuul-koon!*“ *Opettaja* lausui: „*Nyt saatte, pojat, lupaa.*“

Muist. Kaksoispisteen jälkeen alkaa lause tavallisesti isolla alkukirjaimella.

§ 39. Kun toisen sanoja sanasta sanaan mainitaan, käytetään näiden sanojen kahden puolen *lainausmerkkejä* („—“), esim. *Vapahtaja* sanoi: „*Jolla on korvat kuulla, se kuul-koon!*“ „*Jolla on korvat kuulla, se kuul-koon!*“ sanoi *Vapahtaja*. „*Jolla on korvat kuulla*“, sanoi *Vapahtaja*, „*se kuul-koon!*“ *Opettaja* lausui: „*Nyt saatte, pojat, lupaa.*“ „*Nyt saatte, pojat, lupaa*“, lausui *opettaja*. „*Nyt*“, lausui *opettaja*, „*saatte, pojat, lupaa.*“ „*Nyt saatte*“, lausui *opet-taja*, „*pojat, lupaa.*“ „*Nyt saatte, pojat*“, lausui *opettaja*, „*lupaa.*“

Harjoittele eromerkkien käyttämistä!

Mitä ilmaisevat seuraavat sanat: *ahkeruus, hyvyys, kau-neus, onnettomuus, rikkaus* y. m. s.

Vastaus: Ne ilmaisevat *ominaisuuden* nimiä.

Minkä ja mimmoisen sanan sukua mikin näistä on?

Mitä ilmaisevat seuraavat sanat: *kirjoittaminen, kirjoi-tus, ymmärrys, voitto, pelko* y. m. s.

Vastaus: *toiminnan* nimiä.

Minkä ja mimmoisen sanan sukua mikin näistä on?

Mitä ilmaisevat semmoiset sanat kuin *alku, elämä, kuo-tema, tauti, uni, pakko* y. m.

Vastaus: *tilan* nimiä.

Mimmoisia sanoja nämät kaikki ovat?

Minkä tähden ne ovat substantiiveja?

§ 40. Sellaiset substantiivit, jotka ovat ominaisuuden, toiminnan tai tilan nimiä, sanotaan *abstraktisiksi*.

Sano muita esimerkkejä abstraktisista substantiiveista!

§ 41. Henkilöin, eläinten ja kappalten nimet ovat *konkreetisia* substantiiveja, esim. *mies, Matti, poika, tyttö, Jumala* *), *enkeli; susi, lintu, perhonen; leppä, pöytä, piha* j. n. e.

Miten eroavat toisistaan nimet *poika* ja *Matti*, *tyttö* ja *Aino*, *kaupunki* ja *Helsinki*, *järvi* ja *Päijänne*, *meri* ja *Itämeri*, *maa* ja *Saksanmaa*, *Ranska*, *Ruotsi*, *Venäjä*, *joki* ja *Aurajoki*, *vuori* ja *Maanselkä* j. n. e.?

§ 42. Substantiivi on:

a) *Yleisnimi* (appellatiivi), kun se on kaikkien samaan lajiin kuuluvien esineiden yhteisenä nimenä, esim. *poika, tyttö, kaupunki* j. n. e.

b) *Erisnimi* (propri), kun se on yhden esineen erityisenä nimenä, esim. *Matti, Aino, Helsinki*, j. n. e.

Huom.! Proprietit kirjoitetaan isolla alkukirjaimella.

§ 43. *Kielioppi* on kielen lakien esitys.

Äänneoppia.

Kts. §§ 1—5.

§ 44. *Äänneet* ovat yksinkertaisimmat osat, joista kielen sanat ovat muodostuneet.

*) *Huom.!* *Jumala* sana kirjoitetaan aina isolla alkukirjaimella.

§ 45. Se kieliovin osa, joka esittelee yksityisiä kielen äännteitä, sanotaan *äänneopiksi*.

§ 46. Kullakin äännteellä on suomenkielessä oma merkkinsä eli kirjaimensa.

Poikkeus. Eng-äännteellä ei ole omaa merkkiä. Lyhyt eng-äänne *k:n* edessä merkitään *n*-kirjaimella, esim. *sanko*, *aurinko*. Pitkä eng-äänne kahden vokaalin välissä merkitään *ng*:llä, esim. *sangon*, *auringolla*.

Huom.! *G*-äännettä ei ole suomalaisissa sanoissa; *g*-kirjainta käytetään vaan pitkän eng-äänteen merkitsemisessä.

§ 47. Kukin kirjain on vaan yhden äänteen merkki.

Poikkeus. *n*-kirjainta käytetään sekä *n*- että eng-äänteen merkitsemisessä.

§ 48. Pitkä vokaali kirjoitetaan kahdella vokaalimerkillä, esim. *suureen*, *saattaa*.

§ 49 Vokaalit ovat joko *matalia* tai *korkeita*. Matalia ovat *a*, *o*, *u*, muut ovat korkeita.

§ 50. Jokainen sana suomenkielessä on joko *matalavokaalinen* tai *korkeavokaalinen*. Sitä omituisuutta sanotaan *vokaalisoinnuksi*.

§ 51. Jos sanassa on joku matala vokaali, on koko sana matalavokaalinen, mutta muuten korkeavokaalinen.

Muist. Matalavokaalisessa sanassa saattaa myös olla korkea *e* tai *i*.

Mitkä seuraavista sanoista ovat matalavokaalisia, mitkä korkeavokaalisia: *sana*, *tyttö*, *paimen*, *tulen*, *viheriä*, *koski*, *aurinko* j. n. e.

§ 52. Jos kaksi eri vokaalia yhdistyy samaan tavuuseen, niin syntyy *diftongi* (kaksois-ääntiö), esim. *suora*, *työläs*, *viedä*, *kaulus*, *koura*, *keula*, *niukka*, *täytän*, *löytää*, *sairas*, *annoin*, *kaupungeissa*, *syksyisin*, *näitä*, *tärkeitä* j. n. e.

Mimmoisia diftongeja voi olla muualla kuin ensi tavuussa?

§ 53. Konsonantit ovat joko *kovia* tai *pehmeitä*. Kovia ovat *k, t, p*; muut ovat *pehmeitä*.

§ 54. Vokaaliin päättyvää tavuuta sanotaan *avonaiseksi*, konsonanttiin päättyvää *suljetuksi*.

Mitkä ovat avonaiset, mitkä suljetut tavuut seuraavissa sanoissa: *ihminen, poika, Helsinki, kaunis, kuningas* j. n. e.

§ 55. Lyhytvokaalisen tavuun alussa *kova konsonantti pehmenee*, kun tavuu tulee *suljetuksi*, esim. *ukko: ukon, tuttu: tutum-pi, pappi: papil-ta, aurinko: auringos-sa, tuntevat: tunnemme, sampo: sammon, suku: suvut, luki: luin, tupa: tuvissa, pata: padasta, härkä: härillä, kulkevat: kuljette, silta: sillalla, virta: virraksi, kylpi: kylvin, tahto: tahdon* j. n. e.

Muist. Kovan konsonantin pehmennys tapahtuu myös, vaikka tavuuta sulkevan konsonantin eteen tulee *i*, joka tavuun lyhyen vokaalin kanssa muodostaa diftongin, esim. *ukolla: ukoilla, saatan: saatoin, annamme: annoimme, suvussa: suvuissa, padassa: padoissa, tahdomme: tahdoimme, heikomman: heikoimman* j. n. e.

Huom.! Pehmennystä ei tapahdu, jos tavuun sulkeutuessa myös sen vokaali tulee pitkäksi, esim. *suku: sukuun, pata: pataan* j. n. e.

Nominien taivutuksesta.

Katso §§ 21, 22, 25, 26.

§ 56. Sanain eri muotojen luettelemista sanotaan *taivutukseksi*.

§ 57. Se kieliopin osa, joka käsittelee sanojen taivutusta, sanotaan *muoto-opiksi* (etymologiaksi).

§ 58. Nominien taivutusta sanotaan *deklinatsiooniksi* eli *sijoittelemiseksi*.

§ 59. Deklinatsioonissa on huomattava *luku* ja *sijat* eli *kaasukset*.

Sijat.

Nominatiivi (Nimentö).

Talo on vanha. Talot ovat vanhat. Tämä mies on onneton. Nämät miehet ovat onnettomat.

§ 60. Nominatiivia käytetään *subjektin* ja *olla*-verbin predikaatin täytteen sijana.

§ 61. Yksikön nominatiivilla ei ole mitään päätettä. Sana voi siinä loppua joko vokaaliin tai konsonanttiin, esim. *maa, talo, vanha, pappi, sisar, onneton, hammas*.

§ 62. Monikon nominatiivin päätte on *-t*, esim. *maat, talot, vanhat, papit, sisaret, onnettomat, hampaat*.

Genetiivi (Omanto).

Isän kirja on kaunis. Tuo on pojan takki.

§ 63. Yksikön genetiivin päätte on *-n*.

§ 64. Genetiivi merkitsee omistamista.

§ 65. Genetiiviä käytetään lauseessa substantiivin määräyksenä.

<i>Maa,</i>	monikon genetiivi	<i>maiden</i> l. <i>maitten</i> .
<i>Talo,</i>	”	” <i>taloin</i> l. <i>talojen</i> .
<i>Poika,</i>	”	” <i>poikain</i> l. <i>poikien</i> .
<i>Peura,</i>	”	” <i>peurain</i> l. <i>peurojen</i> .
<i>Vasikka,</i>	”	” <i>vasikkain, vasikkojen, vasi-</i> <i>koitten</i> l. <i>vasikoiden</i> .
<i>Pappi,</i>	”	” <i>pappien</i> l. <i>pappein</i>
<i>Pieni,</i>	”	” <i>pienten, pienien</i> .

<i>Ihminen,</i>	monikon	genetiivi	<i>ihmisten, ihmisien.</i>
<i>Lyhyt,</i>	”	”	<i>lyhytten, lyhyiden l.-tten.</i>
<i>Onneton,</i>	”	”	<i>onnetonten, onnettomain l. onnettomien.</i>
<i>Hammas,</i>	”	”	<i>hammasten, hampaiden l. hampaitten.</i>

§ 66. Mon. genetiivin päätteenä on *-en, -in, -ten, -den, -tten.*

Taivuta paljon muita sanoja mon. genetiivissä ja aseta niitä substantiivin määräykseksi lauseisiin!

Tämä kirja on pojan l. poikien.

§ 67. Genetiiviä käytetään myös *olla*-verbin predikaatintäytteenä.

Akkusatiivi (Kohdanto).

Minä ostan kirjan. Hän vei pois kirjat.

§ 68. Yks. akkusatiivin päätte on *-n*, mon. akkusatiivin *-t*.

§ 69. Akkusatiivi on *objektin* sija.

§ 70. *Objekti* (kohde) ilmaisee sen toiminnan esineen, minkä verbi lausuu.

Keksi muita lauseita, joissa on objekti!

*Instruktiivivi (Keinonto). *)*

Mies kulki sinne jalan. He tulivat kahden miehen.

*) Instruktiivivista, komitatiivivista ja abessiivivista sopii ehkä parhaiten lukea viimeiseksi, vaikka ne järjestyksessä ovat tähän otetut.

*Älä kajoo siihen sormin! Poika oli porossa polvin.
Se meni kaksin kerroin.*

§ 71. Instruktiivin pääte on *-n* sekä yksikössä että monikossa.

§ 72. Instruktiivimerkitsee *keinoa* eli *tapaa*.

Komitatiivi (Seuranto).

Mies lähti pois vaimoineen lapsineen.

§ 73. Komitatiivin pääte on *-ne*. Komitatiivi on aina monikon muotoinen.

§ 74. Komitatiivi merkitsee *seuraa*.

Abessiivi (Vajanto).

Joka kuritta kasvaa, se kunniatta kuolee. Hän itki syyttä. Ukko on ilman vaatteita.

§ 75. Abessiivin pääte on *-tta*, *-ttä*.

§ 76. Abessiivi merkitsee *puutetta*.

Essiivi (Olento).

Isäntä tuli kipeänä kotiin. He läksivät täältä aivan toivottomina. Minkä nuorena oppii, sen vanhana muistaa.

§ 77. Essiivin pääte on matalavokaalisissa sanoissa *-na*, korkeavokaalisissa *-nä*.

§ 78. Essiivi merkitsee *tilaa*, jossa jokin on.

§ 79. Nominien täydellisen vartalon saapi parhaiten esille *essiivistä*, jos jättää pois *-na*-, *-nä* päätteen, esim.

tyttö: yks. ess. *tyttönä*, siis yks. vart. *tyttö*, mon. ess. *tyttöinä*, siis mon. vart. *tyttöi*; *maa*: yks. ess. *maa-na*, siis yks. vart. *maa*, mon. ess. *maina*, siis mon. vart. *mai*; *poika*: yks. ess. *poikana*, siis yks. vart. *poika*, mon. ess. *poikina*, siis mon. vart. *poiki*; *vasikka*: *vasikkana*: *vasikka*, *vasikkoina*: *vasikkoi*; *joki*: *jokena*: *joke*, *jokina*: *joki*; *vesi*: *vetenä*: *rete*, *vesinä*: *vesi*; *sormus*: *sormuksena*: *sormukse*, *sormuksina*: *sormuksi*; *ihminen*: *ihmise*, *ihmisi*; *kalleus*: *kalleute*, *kalleuksi*; *lyhyt*: *lyhye*, *lyhyi*; *vilpas*: *vilppaa*, *vilppai* j. n. e.

§ 80. Yksikön vartaloa sanotaan tavallisesti sanan vartaloksi. Monikon vartalo saadaan siten, että *monikon* merkki eli *tunnus -i-* liitetään sanan vartaloon. Monikon *i:n* edellä yksikön vart. useimmiten muuttuu, esim. katso edell. §:stä.

Partitiivi (Eronto).

<i>Maa</i> ,	yks. part.	<i>maa-ta</i> ,	mon.	<i>mai-ta</i> .
<i>Työ</i> ,	”	” <i>työ-tä</i> ,	”	<i>töi-tä</i> .
<i>Tyttö</i> ,	”	” <i>tyttö-ä</i> ,	”	<i>tyttöjä</i> .
<i>Suvi</i> ,	”	” <i>suve-a</i> ,	”	<i>suvi-a</i> .
<i>Aurinko</i> ,	”	” <i>aurinko-a</i> ,	”	{ <i>aurinkoja</i> . <i>auringoita</i> .
<i>Poika</i> ,	”	” <i>poikaa</i> ,	”	<i>poiki-a</i> .
<i>Harakka</i> ,	”	” <i>harakkaa</i> ,	”	{ <i>harakkoja</i> . <i>harakoi-ta</i> .
<i>Lohi</i> ,	”	” <i>loh-ta</i> ,	”	<i>lohi-a</i> .
<i>Kansi</i> ,	”	” <i>kant-ta</i> ,	”	<i>kansi-a</i> .
<i>Vesi</i> ,	”	” <i>vet-tä</i> ,	”	<i>vesi-ä</i> .
<i>Varpunen</i> ,	”	” <i>varpus-ta</i> ,	”	<i>varpusia</i> .
<i>Kalleus</i> ,	”	” <i>kalleut-ta</i> ,	”	<i>kalleuksia</i> .
<i>Lähde</i> ,	”	” <i>lähdet-tä</i> ,	”	<i>lähteitä</i> .

j. n. e.

§ 81. Partitiivin matalavokaalinen pääte on *-ta, -a*, korkeavokaalinen *-tä, -ä*.

Muist. Mon. partitiivissa monikon *i* kahden vokaa-
lin välissä muuttuu *j*:ksi, esim. (tyttöi-ä) *tyttöjä*, (aurin-
koi-a) *aurinkoja*, (harakkoi-a) *harakkoja*. Samaten käy
mon. genetiivissä, esim. (taloi-en) *talojen*, (peuroi-en) *peu-
rojen*, (vasikkoi-en) *vasikkojen* j. n. e.

Mimmoiseen äänteeseen päättyy vartalo partitiiveissa
loh-ta, kant-ta, vet-tä, varpus-ta, kalleut-ta?

§ 82. Konsonanttiin päättyvää vartaloa sanotaan *ty-
pistyneeksi* eli *konsonanttivartaloksi*.

§ 83. Suurella osalla nomineita on myös *typistynyt*
vartalo. Sen saa esille yksikön *partitiivista* jättämällä
pois *-ta, -tä* päätteen.

Mikä on typistynyt vartalo yllä olevissa sanoissa?

Keksi muita typistyneestä vartalosta muodostettuja
yks. part.!

§ 84. Jos nominilla on typistynyt vartalo, muodos-
tuu siitä paitsi *yks. partitiivia* myös yksi *mon. genetiivin*
muodoista, esim. *lohi: loh-ta, loh-ten; kansi: kant-ta, kant-
ten; vesi: vettä, vetten; varpunen: varpusta, varpusten; kal-
leus: kalleutta, kalleutten*. Kts. § 66 mon. gen. *pienen, ih-
misten, lyhytten, onnetonten, hammasten*.

Muodosta muita typistyneitä *yks. part.* ja *mon. gen.!*

Taivuta paljo sanoja yks. part:ssa ja mon. part:ssa
ja gen:ssä ja sano mistä vartalosta mikin muoto on saatu!

Tuopissa on vettä. Katolla on lintuja.

§ 85. Partitiivia käytetään subjektina.

Keksi muita esimerkkejä! Vrt. § 60.

Vesi on kylmää. Pojat ovat iloisia. Varpuset ovat lintuja.

§ 86. Partitiivia käytetään *olla*-verbin predikaatin-täytteenä.

Keksi muita esim.! Vrt. § 60.

Tyttö lukee kirjaa. Opettaja ei antanut kirjoja.

§ 87. Partitiivia käytetään objektina.

Keksi muita esim.! Vrt. § 69.

Translatiivi (Tulento).

Ukko tulee l. käy jo vanhaksi. He jäivät köyhiksi. Hän valittiin päälliköksi.

§ 88. Translatiivin päätte on *-ksi*.

§ 89. Translatiivi merkitsee *tilaa*, johon jokin tulee.

Inessiivi (Sisäolento).

Äiti on tuvassa. Isä on kaupungissa. Linnut lentelevät metsissä.

§ 90. Inessiivin matalavokaalinen päätte on *-ssa*, korkeavokaalinen *-ssä*.

§ 91. Innessiivi merkitsee *oloa* jonkin paikan *sisä*sässä.

Elatiivi (Sisäeronto).

Isä palajaa metsästä. Pojat pääsevät kouluista.

§ 92. Elatiivin päätte on *-sta, -stä*.

§ 93. Elatiivi merkitsee *eroa* jonkin paikan *sisästä*.

Illatiivi (Sisätulento).

<i>Maa,</i>	yks. illat.	<i>maa-han,</i>	mon.	<i>mai-hin</i>
<i>Suo,</i>	”	<i>suo-hon,</i>	”	<i>soi-hin.</i>
<i>Aurinko,</i>	”	<i>aurinkoon,</i>	”	<i>aurinkoihin.</i>
<i>Poika,</i>	”	<i>poikaan,</i>	”	<i>poikiin.</i>
<i>Kaupunki,</i>	”	<i>kaupunkiin,</i>	”	<i>kaupunkeihin.</i>
<i>Talvi,</i>	”	<i>talveen,</i>	”	<i>talviin.</i>
<i>Sormus,</i>	”	<i>sormukseen</i>	”	<i>sormuksiin.</i>
<i>Vapaa,</i>	”	<i>vapaa-seen</i>	”	<i>vapai-siin.</i>
<i>Saapas,</i>	”	<i>saappaaseen,</i>	”	<i>saappaisiin.</i>

§ 94. Illatiivin päätte on yksikössä: joko *-h-n* ja se vokaali välissä, joka käy *h:n* edellä, tai loppuvokaalin pitennys ymnä *n*, tai *-seen*, monikossa: *-hin, -in* tai *-siin*.

Hän lähti kylään. Poika tuli tupaan.

§ 95. Illatiivi merkitsee *tuloa* jonkin paikan *sisään*.

Adessiivi (Ulko-olento).

Kirja on pöydällä. Linnut istuvat usein katoilla.

§ 96. Adessiivin päätte on *-lla, -llä*.

§ 97. Adessiivi merkitsee *oloa* jonkin paikan *päällä*.

Kirja on pojalla. Pojalla on kirjoja. Kukat ovat tyttöillä. Tyttöillä on kukkia.

§ 98 Adessiivi merkitsee myös henkilöä, jonka huostassa eli omana jotakin on.

Ablatiivi (Ulko-eronto).

Kirja putosi pöydältä. Linnut lensivät pois katoilta. Sain rahaa isältä.

§ 99. Ablatiivin päätte on *-lta, -ltä*.

§ 100. Ablatiivi merkitsee *eroa* jonkin paikan *päältä* tai henkilön huostasta.

Allatiivi (Ulkotulento).

Poika pani kirjan pöydälle. Linnut lensivät takaisin katoille. Annoin pojalle rahaa.

§ 101. Allatiivin päätte on *-lle*.

§ 102. Allatiivi merkitsee *tuloa* jonkin paikan *päälle* tai henkilön huostaan.

§ 103. Inessiiviä, elatiivia, illatiivia, adessiivia, ablatiivia ja allatiivia sanotaan *paikallissijoiksi*, koska ne kukin merkitsevät paikkaa.

§ 104. Inessiiviä, elatiivia ja illatiivia sanotaan *sisäiksi* paikallissijoiksi, koska ne merkitsevät paikan sisäpuolta.

§ 105. Adessiivia, ablatiivia ja allatiivia sanotaan *ulkoisiksi* paikallissijoiksi, koska ne merkitsevät paikan päällispuolta.

§ 106. Inessiiviä ja adessiivia sanotaan *olosijoiksi*, elatiivia ja ablatiivia *erosijoiksi*, illatiivia ja allatiivia *tulosijoiksi*.

§ 107. Siis on:

Inessiivi	sisäinen olosija.
Elatiivi	sisäinen erosija.
Illatiivi	sisäinen tulosija.
Adessiivi	ulkoinen olosija.
Ablatiivi	ulkoinen erosija.
Allatiivi	ulkoinen tulosija.

§ 108. Mitkä monikon muodot tulevat yksikön vartalosta?

Mikä monikon sija saadaan sekä yksikön että monikon vartalosta?

Mikä sija muodostuu aina monikon vartalosta?

Onko kaikilla nomineilla yhtä monta vartaloa?

Mitkä muodot saadaan tyypistyneestä vartalosta?

Taivuta: *maa, suo, työ, tie, koi, vapaa, talo, aurinko, poika, lupa, leuka, vika, aura, pyhä, viljava, kataja, harava, isäntä, leiviskä, harakka, kaupunki, joki, mäki, pieni, kansi, susi, lumi, kaulus, kalleus, varpunen, lyhyt, onneton, hammas, säde, kevät* j. n. e. kaikissa sekä yksikön että monikon sijoissa!

Sano miten mikin yks. vart. muuttuu monikon *i:n* edessä, millä näistä sanoista on tyypistynyt vartalo y. m.

Adverbiaali.

§ 109. *Paikan, ajan, tavan* y. m. s. määräyksiä sanotaan *adverbiaaleiksi*, esim. *Hän on tuvassa. Kirja pu-*

tosi pöydältä. Minä tulen maanantaina, huomenna j. n. e. Hän kulki sinne jalan.

Mitä sijoja käytetään adverbialina?

Keksi muita esimerkkejä!

Mimmoisia sanoja käytetään adverbialina?

Adjektiivit.

§ 110. Adjektiivinen attribuutti seuraa sen substantiivin sijaa ja lukua, jolle se on määräys, esim. *pieni poika, pienen pojan, pientä poikaa j. n. e.*

Taivuta jokin substantiivi ja sen adjektiivinen attribuutti yhdessä kaikissa sijoissa!

§ 111. Adjektiiveilla on paitsi deklinatsioonia huomattava myös *komparatsiooni* (vertailu).

§ 112. Adjektiivin perusmuotoa, jossa ei vielä mitään vertailua ole kysymyksessä, sanotaan *positiiviksi*.

§ 113. Se adjektiivin muoto, joka ilmaisee ominaisuuden olevan *suuremmassa* määrässä, sanotaan *komparatiiviksi*, esim. *suurempi, kauniimpi*.

§ 114. Yks. nom:ssa on komparatiivilla päätteenä *-mpi*.

§ 115. Komparatiivin taivutus:

	Yksikkö.	Monikko.
Nom.	<i>suurempi</i>	<i>suuremmat</i>
Gen.	<i>suuremman</i>	{ <i>suurempain</i> <i>suurempien</i>
Ess.	<i>suurempana</i>	<i>suurempina</i>
Part.	<i>suurempaa</i>	<i>suurempia</i>
Ill.	<i>suurempaan</i>	<i>suurempiin</i>
Adess.	<i>suuremmalla</i>	<i>suuremmilla</i>

j. n. e.

§ 116. Komparatiivin vartalomerkki l. *tunnus* on *-mpa, -mpä*, joka liitetään positiivin vartaloon.

Muist. Komparatiivin tunnuksesta katoaa *-a, -ä* mon. *i:n* edessä.

§ 117. Kaksitavuisissa sanoissa muuttuu loppuvokaali *a, ä* komparatiivin päätteeksi edellä *e*:ksi, esim. *vanha: vanhempi, pyhä: pyhempi*.

§ 118. Se adjektiivin muoto, joka ilmaisee ominaisuuden olevan *suurimmassa* määrässä, sanotaan *superlatiiviksi*, esim. *suurin, vakavin*.

§ 119. Superlatiivin päätteeksi on yks. nom:ssa *-in*.

§ 120. Superlatiivin taivutus:

	Yksikkö.	Monikko.
Nom.	<i>pienin</i>	<i>pienimmät</i>
Gen.	<i>pienimmän</i>	{ <i>pieninten</i> { <i>pienimpäin</i> l. <i>-mpien</i>
Ess.	{ <i>pienimpänä</i> { <i>pieninnä</i>	<i>pienimpinä</i>
Part.	<i>pienintä</i>	<i>pienimpiä</i>
Ill.	<i>pienimpään</i>	<i>pienimpiin</i>
Adess.	<i>pienimmällä</i>	<i>pienimmillä</i>

j. n. e.

§ 121. Superlatiivin *tunnus* on *-impa, -impä*, joka liitetään positiivin vartaloon.

Muist. Superlatiivin tunnuksesta katoaa *-a, -ä* monikon *i:n* edessä.

§ 122. Superlatiivin merkin edestä katoavat positiivin vartalon loppuvokaalit *a, ä, e, i* ja pitkä vokaali lyhenee, esim. *vanha: vanhin; pyhä: pyhin; suuri: (suure-in) suurin; siisti: (siisti-in) siistin* (l. *siistein*); *vapaa: vapain*.

§ 123. Epäsäännöllinen komparatsiooni:

Hyvä, kompar. *parempi*, superl. *paras* l. *parhain*.

Paljo, „ *enempi*, „ *enin*.

Laskusanat.

§ 124. Laskusanat ovat joko *kardinaalisia* tai *ordinaalisia*.

§ 125. Kardinaaliset laskusanat (perusluvut) merkitsevät määrättyä *lukua*, esim. *yksi, kaksi, kolme* j. n. e.

§ 126. Ordinaaliset laskusanat (järjestysluvut) merkitsevät määrättyä *järjestystä*, esim. *ensimmäinen, toinen, kolmas, neljäs* j. n. e.

§ 127. Ordinaaliluvun taiputus:

	Yksikkö.	Monikko.
Nom.	<i>kolmas</i>	<i>kolmannet</i>
Gen.	<i>kolmannen</i>	{ <i>kolmatten</i> <i>kolmansien</i>
Ess.	<i>kolmantena</i>	<i>kolmansina.</i>
Part.	<i>kolmatta</i>	<i>kolmansia.</i>
Ill.	<i>kolmanteen</i>	<i>kolmansiin</i>

j. n. e.

Pronominit.

§ 128. *Personaalipronominit*:

	Yksikkö.	Monikko.
Nom.	<i>minä sinä hän</i>	<i>me te he</i>
Gen.	<i>minun sinun hänen</i>	<i>meidän teidän heidän</i>
Part.	<i>minua sinua häntä</i>	<i>meitä teitä heitä</i>
Ill.	<i>minuun sinuun häneen</i>	<i>meihin teihin heihin</i>

j. n. e.

§ 129. 1:nen persoona on se, joka puhuu (*minä, me*), 2:nen se, jota puhutellaan (*sinä, te*), 3:s se, josta puhutaan (*hän, he*).

Minun kirjani, sinun kirjasi, hänen kirjansa, meidän kirjamme, teidän kirjanne, heidän kirjansa.

§ 130. Kun personaalipronominin genetiivi on substantiivin määräys, liitetään substantiiviin saman persoonan *possessiivi-suffiksi*.

§ 131. Possessiivisuffiksit ovat:

Yksikön 1:sen persoonan *-ni*, 2:sen *-si*, 3:nmen *-nsa*, *-nsä*, monikon 1:sen persoonan *-mme*, 2:sen *-me*, 3:nmen *-nsa*, *-nsä*.

§ 132. Taivutus possessiivisuffiksin keralla:

	Yksikkö.	Monikko.
<i>Nom.</i>	<i>purteni, -si, -nsa</i>	<i>purteni, -si, -nsa</i>
<i>Gen.</i>	<i>purteni, -si, -nsa</i>	<i>{ purtteni, -si, -nsa</i> <i>{ pursieni, -si, -nsa</i>
<i>Ess.</i>	<i>purtenani, -si, -nsa</i>	<i>pursinani, -si, -nsa</i>
<i>Part.</i>	<i>purttani, -si, -nsa</i>	<i>pursiani, -si, -nsa</i>
<i>Transl.</i>	<i>purtekseni, -si, -nsa</i>	<i>pursikseni, -si, -nsa</i>
<i>Illat.</i>	<i>purteeni, -si, -nsa</i>	<i>pursiini, -si, -nsa</i>
<i>Adess.</i>	<i>purrellani, -si, -nsa</i>	<i>pursillani, -si, -nsa</i>

j. n. e.

§ 133. 1) Possessiivisuffiksi liitetään vartaloon eikä yks. nominatiiviin, esim. *purteni* (ei: *pursini*).

2) Translatiivin päätte on possessiivisuffiksin edessä *-kse* (ei: *-ksi*), esim. *purtekseni, pursikseni*.

3) Sanan loppukonsonantti katoa possessiivisuffiksin edestä, esim. (purteen-ni) *purteeni*.

4) Possessiivisuffiksi ei vaikuta konsonantin pehmenystä, vaan päinvastoin poistaa sen, esim. (purret-mme, purremme) *purtemme*.

§ 134. Kolmannen persoonan possessiivisuffiksina voi myöskin olla *vokaalinpitennys* ynnä *n* (paitsi yksikön *nom:ssa*), esim. *purressansa* l. *purressaan, pursiansa* l.

pursiaan; mutta ei yks. nom. muuta kuin *purtensa* (ei: purteen).

§ 135. *Refleksiivinen* pronomini on *itse* possessiivi-suffiksin keralla, esim. *Hän löi itseänsä. Ukko puhuu itsestänsä* l. *itsestään*.

§ 136. *Refleksiivinen* pronomini tarkoittaa subjektia ja on lauseessa objektina t. adverbiaalina.

§ 137. *Demonstratiiviset* (osottavaiset) pronominit ovat: *tämä, tuo, se* (monikko: *nämät, nuot, ne*) sekä *itse* (attribuuttisena määräyksenä, nk. esim. *minä itse, pojalle itselle* j. n. e.)

Taivutus:

	Yksikkö.			Monikko.		
<i>Nom.</i>	<i>tämä</i>	<i>tuo</i>	<i>se</i>	<i>nämä(t)</i>	<i>nuo(t)</i>	<i>ne</i>
<i>Gen.</i>	<i>tämän</i>	<i>tuon</i>	<i>sen</i>	{ <i>näiden</i>	<i>noiden</i>	<i>niiden</i>
				{ <i>näitten</i>	<i>noitten</i>	<i>niitten</i>
<i>Ess.</i>	<i>tänä</i>	<i>tuona</i>	<i>sinä</i>	<i>näinä</i>	<i>noina</i>	<i>niinä</i>
<i>Part.</i>	<i>tätä</i>	<i>tuota</i>	<i>sitä</i>	<i>näitä</i>	<i>noita</i>	<i>niitä</i>
<i>Iness.</i>	<i>tässä</i>	<i>tuossa</i>	<i>siinä</i>	<i>näissä</i>	<i>noissa</i>	<i>niissä</i>
<i>El.</i>	<i>tästä</i>	<i>tuosta</i>	<i>siitä</i>	<i>näistä</i>	<i>noista</i>	<i>niistä</i>
<i>Ill.</i>	<i>tähän</i>	<i>tuohon</i>	<i>siihen</i>	<i>näihin</i>	<i>noihin</i>	<i>niihin</i>

j. n. e.

§ 138. *Interrogatiiviset* (kysyväiset) pronominit ovat: *kuka, ken, mikä, kumpi*.

Ken: gen. *kenen*, part. *ketä*, iness. *kenessä* l. *kessä* j. n. e.

§ 139. *Relatiivinen* (takakohtainen) pronomini on: *joka* (gen. *jonka*, part. *jota*, iness. *jossa*. mon. nom. *jotka*, gen. *joiden* j. n. e.) Vartalo: *jo*; *ka* liitetään, jos sana muuten jäisi yksitavuiseksi.

§ 140. Semmoinen lause, joka alkaa relatiivi-pronominilla, sanotaan *relatiivilauseeksi*.

Huom.! Erotta relatiivilause *pilkulla* siitä lauseesta, johon se on liitetty, esim. *Poika, joka kävi täällä, on ahkera.*

Keksi muita lauseita!

§ 141. *Indefiniittiset* (epämääräiset) pronominit ovat:

a) *joku* (*jonkun*, *jotakuta*, *jossakussa*, *jotkut* j. n. e.); *jompikumpi* (*jommankumman*, *jompaakumpaa* j. n. e.)

b) *jokin* (*jonkin*, *jotakin* l. *jotain*, *jossakin* l. *jossain* j. n. e.); *kukin* (*kunkin*, *kutakin* j. n. e.); *mikin* (*minkin*); *kumpikin* (*kummankin*), *kumpainenkin*.

c) *kukaan*, *kenkään* (*kenenkään*, *ketäkään* l. *ketään*), *mikään* (*minkään*, *mitäkään* l. *mitään* j. n. e.), *kumpikaan*, *kumpainenkaan*.

d) *joka* (taipumaton), *jokainen*.

Verbien taivutus.

§ 142. Verbit ovat merkitykseltään *transitiivisia* tai *intransitiivisia*.

1) *Transitiivinen* (kohteellinen) verbi lausuu tekemisen, jonka ajatellaan suorastaan kohtaavan *jotakin*, esim. *Hän myi hevosensa. Poika löi koiraa.*

Keksi transitiivi-verbejä!

Transitiivinen verbi tunnetaan siitä, että sillä saattaa olla *objekti*.

2) *Intransitiivinen* (kohteeton) verbi lausuu joko tilan tai semmoisen toiminnan, jota ei ajatella suorastaan kohtaavan jotakin, esim. *Tyttö nukkuu. Poika suuttui leikistä.*

Intransitiivinen verbi tunnetaan siitä, että sillä ei saata olla *objektia*.

§ 143. Verbiin taivutusta sanotaan *konjugatsiooniksi*.

Preesens.

Katso §§ 23, 25, 26.

Menen, menet, menee, menemme, menette, menevät.

Annan, annat, antaa, annamme, annatte, antavat.

Kokoan, -t, -aa, -mme, -tte, -vat.

§ 144. Persoonapäätteet: yks. 1:nen pers. -n, 2:nen -t, 3:s loppuvokaalin pitennys, mon. 1:nen pers. -mme, 2:nen -tte, 3:s matalavokaalinen -vat, korkeavokaalinen -vät.

Muist. Jos preesensin vartalo päättyy pitkään vokaaliin t. diftongiin, on sen 3:s pers. yks. samallinen kuin vartalo, esim. *saa, kokoo, rupee, tuo, syö.*

Kielteinen preesens.

En anna', et anna', ei anna', emme anna', ette anna', eivät anna'.

§ 145. Kielteisessä preesensissä liittyy preesensin vartaloon *aspiratsiooni* (loppuhenkonen).

Muist. Aspiratsiooni on konsonantti-äänne ja vaikuttaa sen tähden kovan konsonantin pehmenemisen, esim. *en löydä, et suutu, ei lue, emme kylve, ette tahdo, eivät tunge.* Aspiratsiooni merkitään välistäin ' merkillä.

Huom.! Opi ääntämään aspiratsiooni! Esim. *ei anna' olla, en anna' mennä, ettekö salli' tulla, eivät tule' koskaan, en mene' j. n. e.*

Imperfekti.

<i>Sidon,</i>	imperfektin vartalo	<i>sitoi.</i>
<i>Saan,</i>	”	<i>sai.</i>
<i>Tuon,</i>	”	<i>toi.</i>
<i>Annan,</i>	”	<i>antoi.</i>
<i>Muutan,</i>	”	<i>muutti.</i>
<i>Revin,</i>	”	<i>repi.</i>
<i>Luen,</i>	”	<i>luki.</i>
{ <i>Kokoan,</i>	”	<i>kokosi.</i>

j. n. e.

§ 146. Imperfektin tunnus on *-i*.

§ 147. Imperfektin *i*:n edessä katoovat tai muuttuvat useimmiten vartalon loppuvokaalit.

§ 148. Imperfektin täilytys:

Sidoin, sidoit, sitoi, sidoimme, sidoitte, sitoivat.

Luin, luit, luki, luimme, luitte, lukivat.

Muist. Imperfektin yksikön 3:s pers. on samallinen kuin imperfektin vartalo.

Kielteinen imperfekti.

En, et, ei saanut, antanut, tullut, havainnut, koonnut.

Emme, ette, eivät saaneet, antaneet, tulleet, havainneet, koonneet.

Perfekti.

Olen, olet, on tuonut, sitonut, lukenut, mennyt, kainnut, luvannut.

Olemme, olette, ovat tuoneet, sitoneet, lukeneet, menneet, kainneet, luvanneet.

En, et, ei ole' tuonut, sitonut j. n. e.

Emme, ette, eivät ole' tuoneet, sitoneet j. n. e.

Pluskvamperfekti.

Olin, olit, oli vienyt, huutanut, repinyt, juossut, ruvennut.

Olimme, olitte, olivat, vieneet, huutaneet, repineet, juosseet, ruvenneet.

En, et, ei ollut vienyt, huutanut j. n. e.

Emme, ette, eivät olleet vieneet, huutaneet j. n. e.

§ 149. Preesens, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti ovat *aikamuotoja* eli *temporeita*.

§ 150 a) *Preesens* (kestämä) merkitsee *päättymätöntä* tekemistä *menemättömässä* ajassa.

b) *Imperfekti* (entis-kestämä) merkitsee *päättymätöntä* tekemistä *menneessä* ajassa.

c) *Perfekti* (päättynä) merkitsee *päättynyttä* tekemistä *menemättömässä* ajassa.

d) *Pluskvamperfekti* (entis-päättynä) merkitsee *päättynyttä* tekemistä *menneessä* ajassa.

§ 151. Kuinka monenlainen on tekemisen laatu? Kuinka monenlainen on aika?

Mitkä ovat *menemättömän*, mitkä *menneen ajan temporeita*?

Mitkä *temporit* merkitsevät *päättymätöntä*, mitkä *päättynyttä* tekemistä?

§ 152. Preesens ja imperfekti ovat *yksinkertaisia*, perfekti ja pluskvamperfekti ovat *yhdistettyjä* temporeita.

§ 153. Paitsi yksinkertaista preesensia ja imperfektia on myös *yhdistetty preesens* ja *yhdistetty imperfekti*.

Yhdistetty preesens.

Olen, olet, on tuleva, saava l. *saapa*. *Olemme, olette, ovat tulevat, saavat*.

En, et, ei ole' tuleva, saava l. *saapa* j. n. e.

Yhdistetty imperfekti.

Olin, olit, oli lähtevä, näkevä. *Olimme, olitte, olivat lähtevät, näkevät*.

En, et, ei ollut lähtevä, näkevä j. n. e.

§ 154. Yhdistetty preesens ja imperfekti ilmoittavat päättymättömän tekemisen *aivotuksi* eli *vasta tapahtuvaksi*.

§ 155. Yksinkertainen preesens ja imperfekti ilmoittavat päättymättömän tekemisen *kestäväksi*.

§ 156. Kaikki nyt mainitut temporit ilmoittavat tekemisen *todelliseksi*.

§ 157. Ne verbimuodot, jotka ilmoittavat tekemisen *todelliseksi*, sanotaan *indikatiiviksi*.

Mitkä ovat siis indikatiivin temporit?

§ 158. *Indikatiivi* (tositapa) on *modi*.

Potentsiaali.

Preesens.

<i>Saan,</i>	potent.	prees.	vart.	<i>saa-ne.</i>
<i>Lähden,</i>	”	”	”	<i>lähte-ne</i>
<i>Menen,</i>	”	”	”	<i>men-ne.</i>
<i>Leikittelen,</i>	”	”	”	(leikitel-ne) <i>leikitelle.</i>
<i>Puren,</i>	”	”	”	(pur-ne) <i>purre.</i>
<i>Juoksen,</i>	”	”	”	<i>juos-ne</i> l. <i>juosse.</i>
<i>Havaitsen,</i>	”	”	”	(havait-ne) <i>havainne.</i>
<i>Lupaan,</i>	”	”	”	<i>luvanne.</i>

j. n. e.

§ 159. Potentsiaalinn tunnus on *-ne*.

§ 160. Jos verbillä on typistynyt vartalo, liitetään potentsiaalinn tunnus siihen. Potentsiaalinn *n* muuttuu silloin useimmiten typistyneen vartalon loppukonsonantin kaltaiseksi. Sellaista konsonantin muutosta sanotaan *assimilatsiooniksi*. Esim. (pur-ne) *purre*, (tul-ne) *tulle*. Typistyneen vartalon loppukonsonantti *t* taas assimileerautuu *n:n* edellä *n:ksi*, esim. (havaitne) *havainne*.

§ 161. Potentsiaalinn preesensin taivutus:

*Saanan, saanet, saanee, saanemme, -tte, -vat.**En, et, ei j. n. e. ruvenne!*

Perfekti.

Lienen, lienet, lienee koonnut. Lienemme, lienette, lienevät koonneet.

En, et, ei liene' kerjennyt. Emme, ette, eivät liene' kerjenneet.

§ 162. Potentsiaalın yhdistetty preesens: *Lienen, lienet, lienee lukeva, lienemme* j. n. e. *lukevat. En, et, ei liene'* *lukeva* j. n. e.

Konditsionaali.

Preesens.

Saan: sa-isi-n, sa-isi-t, sa-isi, sa-isi-mme, sa-isi-tte, saisivat.

{ *Kokoan: kokoa-isi-n, -t* j. n. e.

{ *Kokoon: koko-isi-n, -t* j. n. e.

En, et, ei j. n. e. *saisi', antaisi', lukisi'.*

§ 163. Konditsionaalin tunnus on: *-isi.*

Perfekt.

Olisin, olisit, olisi kadonnut, muuttunut, tuonut.

Olisimme, olisitte, olisivat kadonneet, muuttuneet, tuoneet.

En, et, ei olisi' *syönyt* j. n. e.

§ 164 Konditsionaalin yhdistetty preesens: *Olisin, olisit, olisi kokoava* l. *kokoava* j. n. e. *En, et, ei olisi'* *saava* j. n. e.

§ 165. Potentsiaali ja konditsionaali sanotaan yhteisellä nimellä *konjunktiiviksi*. Konjunktiivi ilmoittaa tekemisen, *ajatelluksi*. *Potentsiaali* (mahtotapa) ilmoittaa ajattelun tekemisen *mahdolliseksi*. *Konditsionaali* (ehtotapa) ilmoittaa ajattelun tekemisen *ehdon-alaiseksi*.

Imperatiivi.

Preesens.

Anna', *syökse'*, *pakene'*, *kokoa* l. *kokoo'*!
Anta-koon, *syös-köön*, *paet-koon*, *koot-koon*!
Anta-kaamme, *syös-käämme*, *paet-kaamme*, *koot-kaamme*!
Anta-kaa(tte), *syös-kää(tte)*, *paetkaa(tte)*, *koot-kaa(tte)*!
Anta-koot, *syös-kööt*, *paet-koot*, *koot-koot*!

Älä pakene', *älkөөn*, *älkäämme*, *älkää(tte)* l. *älkөөt paetko*!

§ 166. Jos verbillä on typistynyt vartalo, saa sen puhtaana esille imperatiivin *k:n* edestä.

Perfekti.

Olkoon tullut, *olkoot tulleet*!
Älkөөn olko tuomut, *älkөөt olko tuoneet*!

§ 167. Imperatiivin yhdistetty preesens: *Olkoon* l. *älkөөn olko tuleva*! *Olkoot* l. *älkөөt olko tulevat*!

§ 168. Imperatiivilla ei ole menneen ajan temporeita.

Juokse pois heti! *Tulkoon vaan, jos haluttaa!* *Eläkөөn Suomi!* *Menkäämme nyt!* *Antakaa se minulle!* *Läh-tekөөt vaan!* *Eläkөөt Suomalaiset!*

§ 169. Imperatiivi (käskytapa) merkitsee käskettyä, toivottua tai myönnettyä tekemistä.

§ 170. Verbin *modit* ovat *indikatiivi*, *konjunktiivi* ja *imperatiivi*.

§ 171. Kaikkia tähän saakka mainittuja muotoja sanotaan *persoonallisiksi*, koska niissä on aina mainittuna *persoonaa*, joka toimittaa tekemisen. Mutta verbeillä on sellaisiakin muotoja, joissa ei ole mainittuna persoonaa, joka tekemisen toimittaa. Niitä sanotaan sentähden *persoonattomiksi muodoiksi*.

Persoonattomat temporit.

Indikatiivi.

Preesens.

<i>Saan,</i>	persoonaton ind. pr. (saa-ta-an)	<i>saadaan.</i>
<i>Tuon,</i>	” ” ” (tuo-ta-an)	<i>tuodaan</i>
<i>Sidon,</i>	” ” ” (sido-tta-an)	<i>sidotaan.</i>
<i>Revin,</i>	” ” ” (revi-ttä-än)	<i>revitään.</i>
<i>Juoksen,</i>	” ” ” (juos-ta-an)	<i>juostaan.</i>
<i>Leikittelen,</i>	” ” ” leikitel-tä-än)	<i>leikitellään.</i>
<i>Pakenen,</i>	” ” ” (paet-ta-an)	<i>paetaan.</i>
<i>Rupeen,</i>	” ” ” (ruvet-ta-an)	<i>ruvetaan.</i>

§ 172. Persoonattoman muodon tunnus on pitkän vokaalin, diftongin ja konsonantin jälkeen *-ta*, *-tä*, lyhyen vokaalin jälkeen *-tta*.

Muist. Jos verbillä on typistynyt vartalo, liitetään persoonattoman muodon tunnus siihen.

§ 173. Persoonapäätteen sijasta on: *vokaalin pitennys* ynnä *n*.

§ 174. Persoonattomassa indikatiivin preesensissä ta-
pahtuu konsonantin pehmenmys.

Annan, persoonaton ind. pres. *annetaan*.
Hävitän, „ „ „ *hävitetään*.

§ 175. Persoonattoman muodon tunnuksen edessä muut-
tavat loppuvokaalit *a* ja *ä* *e*:ksi.

Kielteinen preesens.

Ei anneta', tuoda', juosta', koota', paeta' j. n. e.

Imperfekti.

Vien, (vietä-i) *vieti-in*.
Kannan (kannetta-i) *kannetti-in*.
Lähden (lähdettä-i) *lähdetti-in*.

§ 176. Persoonattoman muodon tunnuksen *a*, *ä* katoa
imperfektin *i:n* edessä.

Kielteinen imperfekti.

Ei suotu, sidottu, kastettu, viety, paettu.

Perfekti.

On tuotu, kysytty, menty, juostu kerjetty.
Ei ole' tuotu j. n. e.

Pluskvamperfekti.

Oli hävitetty, leikitelty, menty, oltu.
Ei ollut l. oltu hävitetty j. n. e.

P o t e n t s i a a l i.

Preesens.

Tulta-ne-en, mentä-ne-en, saatane-en.
Ei annetta-ne', käytä-ne', päästä-ne'.

Perfekti.

Lienee luotu, murrettu, surtu, käyty.
Ei liene' luotu j. n. e.

K o n d i t s i o n a a l i.

Preesens.

Annetta-isi-in, luetta-isi-in, kyettä-isi-in.
Ei annetta-isi' j. n. e.

Perfekti.

Olisi kylvetty, viety, menty, kyetty.
Ei olisi' saatu, sidottu, muutettu.

I m p e r a t i i v i.

Preesens.

Tuota-koon, luetta-koon, mentä-köön!
Älköön oltako, luultako, juostako!

Perfekti.

Olkoon luvattu, paettu, syöty! Älköön olko luvattu j. n. e.

§ 177. Indikatiivi, konjunktiivi ja imperatiivi muodostavat *finiitti-verbin*.

§ 178. Finiittiverbiä käytetään lauseessa predikaattina.

§ 179. Paitsi finiittiverbiä on verbein taivutuksessa huomattava *infiniittiverbi*.

§ 180. Infiniittiverbin muodostavat verbin *nominaalimuodot*. Ne taipuvat kuten nominit sijoissa ja ovat joko substantiivisia tai adjektiivisia.

Nominaalimuodot.

Infinitiivit (nimitapa).

§ 181. Infinitiivit ovat verbin substantiivimuodot.

I infnitiivi.

Saan,	inf. I (<i>saa-ta</i>)	{ <i>saadakseni, -si, j. n. e.</i> <i>saada'</i>
Vien,	„ (<i>vie-tä</i>)	{ <i>viedäkseni, -si j. n. e.</i> <i>viedä'</i>
Kysyn,	„ (<i>kysy-ä</i>)	{ <i>kysyäkseni, -si j. n. e.</i> <i>kysyä'</i>
Muutan,	„ (<i>muutta-a</i>)	{ <i>muuttaakseni, -si j. n. e.</i> <i>muuttaa'</i>
Tulen,	„ (<i>tul-ta</i>)	{ <i>tullakseni, -si j. n. e.</i> <i>tulla'</i>
Pakenen,	„ (<i>paet-ta</i>)	{ <i>paetakseni, -si j. n. e.</i> <i>paeta'</i>
Kerkeen,	„ (<i>kerjet-tä</i>)	{ <i>kerjetäkseni, -si j. n. e.</i> <i>kerjetä'</i>

§ 182. I:sen infinitiivin tunnus on pitkän vokaalin, diftongin ja konsonantin jälkeen *-ta*, *-tä*, lyhyen vokaalin jälkeen *-a*, *-ä*.

Muist. Jos verbillä on typistynyt vartalo, liitetään I inf:n tunnus siihen.

§ 183. I:llä *inf*:illä on vaan yksi sija, nim. *translatiivi*. Se esiintyy joko *täydellisenä*, jolloin sillä aina on myös possessiivi-suffiksi, tai *lyhennettynä*, jolloin sillä on päätteenä vaan *aspiratsiooni*.

Hän toi omenat tänne meidän syödäksemme. Hän vei ne pojan syödiä. Työ on vaikea tehdä. Nyt on jo aika mennä. Kaikkien täytyy olla ahkeria. Minun on mahdoton saada sitä. Hän lupasi tulla. Isä käski pojan juosta.

Minä lauseen-osina käytetään I inf:ä? Katso ylläolevista esim.!

II infinitiivi.

<i>Saan,</i>	inf. II (<i>saa-te</i>)	{ iness.: <i>saadessa</i> instr.: <i>saaden</i>
<i>Tuon,</i>	” (<i>tuo-te</i>)	{ iness.: <i>tuodessa</i> instr.: <i>tuoden</i>
<i>Revin,</i>	” (<i>repi-e</i>)	{ iness.: <i>repiessä</i> instr.: <i>repien</i>
<i>Olen,</i>	” (<i>ol-te</i>)	{ iness.: <i>ollessa</i> instr.: <i>ollen</i>
<i>Kykenen,</i>	” (<i>kyet-te</i>)	{ iness.: <i>kyetessä</i> instr.: <i>kyeten</i>
<i>Lupaan,</i>	” (<i>luvat-te</i>)	{ iness.: <i>luvatessa</i> instr.: <i>luvaten</i>

§ 184. II:sen inf:n tunnus on pitkän vokaalin, diftongin ja konsonantin jälkeen *-te*, lyhyen vokaalin jälkeen *-e*.

1 *Muist.* Jos verbillä on typ. vart., liitetään II:n inf:n tunnus siihen.

2 *Muist.* Jos kaksi *e*-vokaalia sattuisi vieretysten II:ssa inf:ssä, muuttuu aina jompikumpi *i*:ksi; esim. *luen:* (luke-*e*) *lukeissa*, *lukein* l. *lukiessa*, *lukien*; *lähden:* (lähte-*e*) *lähteissä*, *lähtein* l. *lähtiessä*, *lähtien*. Muutenkin II inf:n *e* usein lyhyen vokaalin jälkeen voi muuttua *i*:ksi, esim. *muuttaessa* l. *muuttaissa*, *sanoessa* l. *sanoissa*.

§ 185. II:n inf:n inessiivillä on myös persoonaton muoto; esim. *saata-e-ssa* l. *saataissa*, *muutetta-e-ssa* l. *muutettaissa*, *luvatta-e-ssa* l. *luvattaissa* j. n. e.

Inessiivi: *Kevään tullessa jäät sulavat. (Minun) sinne mennessäni oli kaunis ilma. Kyllä me palatessamme poikkeemme sinne. Sieltä lähdettäissä oli jo pimeä.*

Instruktiivii: *Poika tuli itkien tupaan. Hän teki sen minun nähteni.*

Minä lauseen-osana käytetään inf. II?

III infinitiivi.

Tunnus: *-ma, -mä.*

Iness. *tuomassa, juoksemassa, kokoamassa* l. *kokoomassa.*

Elat. *tuomasta, juoksemasta, kokoamasta* l. *kokoomasta*

Illat. *tuomaan, juoksemaan, kokoamaan* l. *kokoomaan.*

{tuomalla, juoksemalla, kokoamalla l. *kokoomalla.*

Ades. *{tuomallani, juoksemallani, kokoamallani* l. *kokoomallani.*

Abes. *tuomatta, juoksematta, kokoamatta* l. *kokoomatta.*

Hän kävi uimassa, tuli uimasta, meni uimaan. Poika on hyrää juoksemaan. Lukemalla oppii. Olin juuri läh-temälläni. Lukematta ei opi.

Minä lauseen-osana käytetään III inf:ä?

§ 186. III inf:n possessiivisuffiksilla varustetusta adesiivista on myös toinen vähän pitempi muoto, esim. *olin tuomallani* l. *tuomaisillani*.

§ 187. III:sta inf:stä käytetään *pitää* verbin keralla myös *instruktiivia* ja sillä on sekä persoonallinen että persoonaton muoto; esim. *Pojan pitää lukeman. Kirja pitää luettaman*.

IV infinitiivi.

Tunnus: *-mise*.

Nom. *tuominen, kerkeäminen* l. *kerkeeminen*.

Part. *tuomista, kerkeämistä* l. *kerkeemistä*.

Esim. *Minun on tuominen kirja kotiin. Sinne ei ole menemistä*.

Mimmoista toimintaa merkitsevät IV inf:n nom. ja part.?

Minä lauseen-osana käytetään IV:n inf:n muotoja?

§ 188. *-ma, -mä* ja *-mise* päätteillä muodostuu verbin vartalosta myös varsinaisia substantiiveja, esim. *kuolema, sanoma, lukeminen*.

§ 189. *-ma, -mä* ja *-mise* vartaloisilla substantiiveilla voi niinkuin kaikilla muillakin substantiiveilla olla adjektiivinen attribuutti, mutta semmoista määräystä ei voi olla infinitiivillä.

Sano milloin *-ma, -mä* t. *-mise* vartaloisen sana on substantiivi, milloin se on infinitiivi seuraavissa esimerkeissä:

Mitä siinä sanomassa nyt on? Poika kävi sitä meille sanomassa. Minä luin sen jo eilisestä sanomasta. Häntä

on kielletty sitä sanomasta. Hän pisti puukkonsa tuohon halkeamaan. Lauta on ruvennut kovin halkeamaan. Pellon ahkera viljeleminen tuottaa maamiehelle leivän. Kylläpä tätä lukemista kestää. Sinun on ahkerasti työtä tekeminen. Ei kenenkään ole sinne menemistä.

§ 190. Infinitiivi voi saada määräyksekseen objektin ja adverbiaalin.

Katso edellisiä esimerkkejä ja keksi muita kaikista infinitiiveistä!

§ 191. I inf., II inf:n persoonalliset muodot ja III inf:n abessiivi voivat myös saada possessiivisuffiksin tai genetiivi-attribuutin, joka ilmaisee inf:n toiminnan tekijän, esim. *Hän toi saappaansa suutarin laittaa l. minun laittaakseni. Poikien lähtiessä l. heidän lähtiessään lähtivät muutkin. Hän luki kaikkien kuullen l. minun kuulteni. Hän meni kenenkään huomaamatta l. minun huomamattani.*

§ 192. III inf:n pitemmällä adessiivilla on aina possessiivisuffiksi ja lyhemmällä, kun se on olla-verbin määräys, esim. *Olin lähtemälläni l. lähtemäisilläni.*

Partisipit (laatutapa).

§ 193. Partisipit ovat verbin adjektiivimuodot.

Persoonalliset partisipit.

Saan, I pers. partis. saava l. -pa.

Tulen, " " tuleva.

{ Kokoan, " " kokoava.

{ Kokoon, " " kokoova.

§ 194. I partisipin tunnus on -va, -vä.

Lentävä lintu saa jotakin, istuva ei mitään. Tuo kala on pysynyt kauan elävänä. Sadut ovat usein opettavia.

§ 195. I partisipi merkitsee *päättymätöntä* tekemistä.

Koska hän on l. lienee tuleva? Siellä oli kuolema häntä kohtaava. Tokko hän olisi lähtevä sinne, jos pyydettäisiin?

§ 196. I pers. partis. ilmaisee yhdistetyssä preensissä ja imperfektissä päättymättömän tekemisen *aijotuksi* l. *vasta tapahtuvaksi*.

<i>Tuon,</i>	II pers. partis.	<i>tuonut.</i>
<i>Saan,</i>	” ”	<i>saanut.</i>
<i>Annan,</i>	” ”	<i>antanut.</i>
<i>Tulen,</i>	” ”	(tul-nut) <i>tullut.</i>
<i>Puren,</i>	” ”	(pur-nut) <i>purrut.</i>
<i>Syöksen,</i>	” ”	<i>syösnyt</i> l. <i>syössyt.</i>
{ <i>Kerkeän,</i>	” ”	(kerjet-nyt) <i>kerjennyt.</i>

j. n. e.

§ 197. II pers. partisipin matalavokaalinen tunnus on *-nut*, korkeavokaalinen *-nyt*.

Muist. Jos verbillä on tyypistynyt vartalo, liitetään II pers. partisipin tunnus siihen. Silloin tapahtuu usein assimilatiooni samoin kuin potentsiaalain preensissä. Kts. § 160.

Mennyt aika ei tule takaisin. Väsyneenä istui ukko kivelle. Vaatteet olivat aivan kastuneita.

§ 198. II partisipi merkitsee *päättynyttä* tekemistä.

§ 199. Persoonallisten partisipein taivutus:

Yksikkö.		Monikko.	
<i>Nom.</i> tuleva	<i>mennyt</i>	tulevat	menneet
<i>Gen.</i> tulevan	<i>menneen</i>	{tulevain	{mennytten
		{tulevien	{menneiden
<i>Part.</i> tulevaa	<i>mennyttä</i>	tulevia	menneitä
<i>Ill.</i> tulevaan	<i>menneeseen</i>	tuleviin	menneisiin

j. n. e.

§ 200. Persoonalliset partisipit taipuvat kaikissa sekä yksikön että monikon sijoissa.

Lentävä lintu. Juoksevia poikia. Mennyt aika, menneessä ajassa. Sähut ovat usein opettavia. Vaatteet olivat kastuneina. Kala on kauan pysynyt elävänä. Tuolla hän istuu väsyneenä kivellä. Hän luuli poikaa oppia haluvaksi.

§ 201. Persoonallisia partisipeja käytetään lauseessa *attribuuttina, predikaatintäytteenä ja appositionina.*

Muist. Appositioniksi sanotaan tilaa merkitsevää essiiviä ja translatiivia.

§ 202. Persoonallisia partisipeja käytetään myös muodostamaan yhdistettyjä persoonallisia temporeita.

Mitkä ovat yhdistetyt temporit?

Muist. II partisipia käytetään myös kielteisessä imperfektissä.

Persoonattomat partisipit.

Saan, I persoonaton partis. *saatava.*

Kokoon, " " *koottava.*

Esim. *Sinne on saatava enemmän väkeä. Nyt lienee kai lähdeittävä.*

§ 203. I persoonattoman partisipin yks. nom. käytetään *olla*-verbin kanssa ja ilmaisee päättymättömän tekemisen *välttämättömäksi* eli *tarpeelliseksi*.

Vien, II persoonaton partis. *viety.*

Lupaen, " " *luvattu.*

§ 204. II persoonatonta partisipia käytetään yhdistetyissä temporeissa ja kielteisessä imperfektissä.

Kts. persoonattomain temporien taivutusta siv. 40—41.

Syötyä lähdeittiin. Pojan tultua ruvettiin lukemaan. Tämän nähtyään hän tuli iloiseksi.

§ 205. II persoonattoman partisipin yks. partitiivia käytetään infinitiivin tapaisesti adverbiaalina merkitsemään toimintaa, jonka jälkeen jotain muuta tapahtuu.

Vrt. II inf:n inessiiviä!

Aktiivi ja passiivi.

§ 206. Kaikki tähän astiset sekä persoonalliset että persoonattomat muodot ovat olleet *aktiivisia*.

§ 207. *Aktiivi* ilmaisee, että jokin on jossakin toiminnassa tai tilassa.

Muist. Persoonattoman muodon subjektia ei ole tarkemmin ilmoitettu.

§ 208. Transitiivi-verbien aktiivimuodoilla ainoastaan voi olla *objekti*, esim. *Poika lukee, on lukenut y. m. kirjaa, kirjan, kirjat, kirjoja. Kirjaa, kirja, kirjat, kirjoja luetaan, on luettu j. n. e. Kirjaa lukeissani, luettaessa, lukemassa j. n. e. Kirjan, kirjaa, kirjat, kirjoja lukenut. Kirja, kirjaa, kirjat, kirjoja on luettava j. n. e.*

§ 209. Suomenkielessä voivat transitiiviverbien persoonattomain partisipien kaltaiset muodot myös olla *passiivisia partisipeja*.

§ 210. *Passiivinen* verbimuoto ilmaisee toimintaa, jonka alaisena jokin on.

Passiiviset partisipit.

Luettava, luettu kirja, luettavan, luetun kirjan j. n. e. kaikissa sijoissa. *Kirjat ovat, eivät ole luettavat, luettavia, luettavina, luetut, luettuja, luettuina. Poika tuli opetettavaksi, opetetuksi. Hän makaa haavoitettuna. Oppilas jäi sinne opetettavaksi. Minä pidän häntä hyvin opetettuna. Isä luuli poikansa hyvin opetetuksi l. olevan hyvin opetetun.*

§ 211. *Passiivisia partisipeja* käytetään lauseessa samoin kuin persoonallisiakin partisipeja *attribuuttina, predikaatintäytteenä ja appositionina.*

§ 212. Passiivisilla partisipeilla on kaikki sijat.

§ 213. Inen passiivinen partisipi ilmaisee päättymättömän tekemisen joko *kestäväksi, aiotuksi, vastedes tapahtuvaksi, välttämättömäksi, tarpeelliseksi tai sopivaksi*; esim. *Poika on opetettavana; poika jätettiin sinne opetettavaksi; poika tulee siellä opetettavaksi; pojat ovat opetettavat; kirjat ovat luettavia; nämät miehet ovat valittavat; nämät miehet ovat valittavia; luettavia kirjoja j. n. e.*

§ 214. Passiiviset partisipit eivät muodosta *olla*-verbin kanssa temporeita.

§ 215. *Luulemista, havaitsemista ja tuntemista* merkitsevien verbien *objektina* käytetään usein n. s. *partisipijärjestelmää*, esim. *Luulen hänen tulevan l. tulleen. Näitkö miehien menevän l. menneen. Toivottiin apua tulevan. Sinne sanotaan ihmisiä hukkuneen. Hän kertoi siellä käytävän l. käydyn. Sairas toivoo paranevansa. Ukko luuli saaneensa entistä paremman hevosen.*

Lauseista.

§ 216. Lause on ajatuksen kielellinen ilmaus.

§ 217. Se kieliopin osa, joka käsittelee sanojen järjestämistä lauseiksi, sanotaan *lauseopiksi* (syntaksiksi).

§ 218. Lauseessa ilmaistaan finiittiverbin avulla toiminta, tila tai ominaisuus jostakin esineestä, esim. *Poika lukee. Kissa makaa. Metsä on kaunis.*

Muist. Lause saattaa sisältää: a) väitteen, esim. *Isä puhuu*; b) kysymyksen, esim. *Lähdetkö sinä?* c) toivomuksen, esim. *Eläköön Suomi!* d) käskyn tai kehoituksen, esim. *Menkää, miehet! Lähtekäämme!* e) huudahduksen, esim. *Kuinka kaunis on illan kuu!*

Lauseen pää-osat.

§ 219. Lauseessa on kaksi *pää-osaa*: *subjekti* (alus) ja *predikaatti* (maine). Subjekti on se, josta jotakin sanotaan. Predikaatti on se, mikä subjektista sanotaan.

Muist. Finiittiverbi voi *yksin* olla lauseena, koska persoonapäätte voi ilmaista subjektin; esim. *luen, luette*. Persoonattomat verbit ovat aina ilman subjektia, esim. *tuulee, sataa*.

§ 220. Subjektina on tavallisesti *substantiivi*.

§ 221. Subjektina saattaa myös olla *substantiivipro-nomini*, substantiivisesti käytetty *adjektiivi*, *laskusana* tai *partisipi*, *infinitiivi* tai *mikä sana hyvänsä*, esim. *He juoksevat. Vanhat ovat heikompia kuin nuoret. Kaksi kaatui, mutta kolmas jäi eloon. Jääneet pakenivat. On mahdollonta päästä sinne. Sinun on meneminen. Sinne ei ole menemistä. „Mutta“ on partikkeli.*

Mitkä infinitiivit voivat olla subjektina? Katso esimerkeistä!

§ 222. Kun *nomini* on subjektina, niin se on:

a) *nominatiivissa*, jos se on määrätty; esim. *Vesi on tuopissa. Miehet istuvat tuvassa. Pojat lukevat. Tytöt ovat ahkerat.*

b) *partitiivissa*, jos se on epämääräinen; esim. *Tuopissa on vettä. Tuvassa istuu miehiä.*

1 *Muist.* Tunnettu subjekti on tavallisesti predikaatin edellä, *tuntematon* ja *epämääräinen* subjekti on tavallisesti predikaatin jälessä, esim. *Mies on tuvassa. Tuvassa on mies. Vesi on tuopissa. Tuopissa on vettä.*

2 *Muist.* Transitiivi-verbin subjekti on aina *nominatiivissa*, esim. *Pojat lukevat eikä Poikia lukee. Sama on laita, jos predikaattina on olla-verbi yhdessä predikaatin-täytteen kanssa, esim. Tytöt ovat ahkerat.*

§ 223. *Predikaattina* on *finiittiverbi* joko *yksin* tai yhdessä *predikaatintäytteen* kanssa, esim. *Isä lähtee, on lähtenyt. Varpuset ovat lintuja.*

§ 224. Predikaatintäytettä vaatii *olla-verbi* ynnä muutamat muutkin merkitykseltään vaillinaiset verbit, n. k. *tulla* (joksikin), *jäädä* (joksikin), *pysyä* (jonakin).

Muist. Nämät verbit voivat kuitenkin myös yksinänsäkin olla predikaatteja, esim. *Lapset ovat tuvassa. Metsässä on lintuja. Isä tuli kotiin. Hän jäi sinne. Kyllä se siellä pysyy.*

§ 225. Predikaatintäyteenä on tavallisesti *nomini*.

§ 226. *Olla*-verbin predikaatintäyte on:

a) *nominatiivissa*, esim. *Varpunen on lintu. Ukko on vanha. Nuoret ovat iloiset.*

b) *partitiivissa*, esim. *Vesi on kylmää. Lehdet ovat viheriäisiä. Varpuset ovat lintuja.*

c) *essiivissä*, esim. *Hän on siellä pappina. Huoneet ovat kylminä.*

d) *genetiivissä*, esim. *Tuo kirja on isän. Nämät kappineet ovat minun.*

§ 227. *Pysyn* verbin predikaatintäyte on *essiivissä*, esim. *Äiti on pysynyt terveenä. Tulla ja jäädä* verbien predikaatintäyte on *translatiivissa*, esim. *Poika tuli papiksi. Hän jäi kipeäksi.*

§ 228. *Nominatiivissa*, *essiivissä* tai *translatiivissa* oleva substantiivinen predikaatintäyte tarkoittaa *samaa esinettä* kuin subjekti, esim. *Hän on pappi, pappina, tuli papiksi, jäi ylioppilaaksi. Partitiivissa* oleva substantiivinen predikaatintäyte ilmoittaa *kokonaisuuden*, esim. *Varpuset ovat lintuja. Genetiivissä* oleva predikaatintäyte ilmoittaa subjektin *omistajan*, esim. *Tämä on poikien.*

§ 229. Predikaattiverbi seuraa *nominatiivi*-subjektin lukua ja *persoonaa*, esim. *Minä tulen, sinä tulet j. n. e. Pojat ovat iloisia.*

Predikaattiverbi on *yks. 3 pers:ssa*, jos subjekti on *partitiivissa*, esim. *Kaloja on virrassa.*

§ 230. *Adjektiivinen* predikaatintäyte seuraa subjektin lukua; esim. *Poika on iloinen. Pojat ovat iloiset, iloisia. Hän tuli kipeäksi. He tulivat kipeiksi.*

Lauseen sivu-osat.

§ 231. Lauseen *sivu-osat* 1. *kasvut* ovat *attribuutti*, *objekti*, *adverbiaali* ja *appositsiooni*.

§ 232. Lauseen sivu-osat ovat määräyksiä jollekin sanalle lauseessa. Se sana, jolla on määräys, nimitetään tämän suhteen *pääsanaksi*.

§ 233. *Attribuutti* on sellainen määräys, joka välittömästi (ilman verbin apua) liitetään *substantiiviin*.

§ 234. Attribuutti voi olla:

1) *Adjektiivi-attribuutti*, esim. *Vanha isä istuu. Pienillä pojilla on hyviä kirjoja.*

Adjektiivi-attribuutti on samassa luvussa ja sijassa kuin sen pääsana, esim. *pieni poika, pienen pojan, pientä poikaa, pienille pojille* j. n. e.

Adjektiivi-attribuuttina voi paitsi varsinaista adjektiivia myös olla adjektiivinen pronomini, laskusana ja partisipi, esim. *Tämä poika on ahkerampi muita poikia. Opettaja kiitti kolmatta oppilasta ja antoi palkinnon kahdelle oppilalle. Kastuneet vaatteet pantiin kuivamaan.*

2) *Substantiivi-attribuutti*, esim. *Keisari Aleksanteri. Pääkaupunki Helsinki.*

Substantiivi-attribuutti on tavallisesti appellatiivi, joka määrää *propria*.

Substantiivi-attribuutti on joko taipumaton tai taipuu pääsanansa muassa, esim. *Keisari Aleksanterin, keisari Aleksanterille* j. n. e. *Pääkaupungissa Helsingissä, pääkaupungista Helsingistä* j. n. e.

3) *Attributiivi*, esim. *Pojan kirjat ovat rikki. Naula sokuria maksaa markan. Osa väestä hukkuu. Luottamus häneen on loppunut.*

Attributiivi on tavallisesti *genetiivissä*, mutta välistä myös jossain muussakin sijassa, n. k. esim. *partitiivissa, elatiivissa, illatiivissa.*

Sitä paitsi saattaa attribuuttina olla:

4) *I infinitiivi*, esim. *Minulla on lupa lähteä.*

1 *Muist.* Substantiivi-attribuutti tarkoittaa *samaa esinettä* kuin sen pääsana; genetiivissä oleva attributiivi tavallisesti ilmoittaa pääsanana *omistajan*. Partitiivissa oleva attributiivi ilmoittaa *kokonaisuuden*, jonka osana pääsana on, esim. *Naula sokuria. Kappale matkaa.*

2 *Muist.* Substantiivi-attribuutti saattaa myös olla pääsanansa jälessä, esim. *Kustaa Vaasa, Ruotsin kuningas, oli viisas mies.* Pääsanansa jälkeen asetettu substantiivi-attribuutti on eroitettava pääsanastaan pilkulla. Sitä saattaa katsoa vastaavaksi relatiivi-lausetta, esim. *Kustaa Vaasa, joka oli Ruotsin kuningas, oli viisas mies.*

§ 235. *Objekti* (kohde) on semmoinen määräys, joka liitetään *transitiivi-verbiin* ilmaisemaan sen toiminnan esinettä, minkä verbi lausuu.

§ 236. Objektina on:

1) tavallisesti *substantiivi* tai muu substantiivina käytetty nomini, joka on.

a) *akkusatiivissa*, esim. *Lapsi repi kirjan l. kirjat.*

Yksikön akkusatiivilla on yks. nominatiivin muoto: a) *imperatiivin* 1:sen ja 2:sen persoonan objektina, esim. *Anna, antakaamme, antakaa kirja*; b) persoonattoman muodon objektina, esim. *Kirja annetaan.*

b) *partitiivissa*, esim. *Isä lukee kirjaa l. kirjoja. Vanhemmat rakastavat lapsiansa.*

Kielteisen verbimuodon objekti on aina partitiivissa, esim. *Minä en osta kirjaa l. kirjoja. Kirjoja ei osteta, ole ostettu j. n. e.*

2) *I infinitiivi*, esim. *Minä en viitsi mennä.*

§ 237. *Adverbiaali* on määräys, joka ilmoittaa *aikaa, paikkaa, syytä, keinoa, tapaa, määrää, suuntaa* y. m., esim. *Minä tulen maanantaina. Isä on tuvassa. Poika suuttui*

leikistä. Hän kulki sinne jalan. Sinä laulat huonosti. Hän on kovin, varsin, sangen huono. Mies kulki tätä tietä. Hän juoksee varsin hyvin.

§ 238. *Adverbiaalina* saattaa olla:

1) *Adverbi*, esim. Hän meni sinne. Sinä laulat huonosti. Hän on kovin, varsin, sangen huono. Hän juoksee varsin hyvin.

Muist. *Adverbi* (määräyssana) on partikkeli, jota käytetään määräämään verbejä tai adjektiiveja paikan, ajan, tavan tai jonkun muun seikan suhteen, esim. Isä on siellä. Minä lähdän huomenna. Hän laulaa huonosti. Hän on kovin, varsin t. sangen huono.

Muutamat adverbit saattavat myöskin määrätä toisia adverbeja, esim. Hän juoksee varsin hyvin. Hän on täällä sangen usein.

Adverbit ovat ainoat partikkelit, joita voi käyttää *adverbiaalina*.

2) *Substantiivi* joko yksinänsä tai yhdessä prepositioonin tai postpositioonin kanssa, esim. Minä tulen maanantaina. Isä on tuvassa. Poika suuttui leikistä. Hän kulki jalan. Mies meni tätä tietä. Poika hyppäsi yli aidan. Hän tulee jälkeen päivällisen. Kirja putosi pöydän alle. Hän kulki tietä pitkin.

Muist. *Prepositiooni* (etusana) ja *postpositiooni* (jälkisanana) on partikkeli, joka asetetaan substantiivin viereen ilmoittamaan substantiivin ja jonkin muun sanan keskinäistä suhdetta, esim. Yli aidan, jälkeen päivällisen, pöydän alle, tietä pitkin, lähellä kirkkoa, tien poikki, meitä varten, ympäri lahtea, kaikkein puolesta, tien vieressä, nurkan takana, alttarin edessä.

Prepositiooni on substantiivin edellä, postpositiooni jälessä.

Substantiivi on prepositioonin ja postpositioonin keralla joko *genetiivissä* tai *partitiivissa*.

Prepositiooni ja postpositiooni ei yksinensä muodosta mitään lauseen-osaa, vaan ainoastaan substantiivin kanssa yhdessä.

Prepositiooneja ja postpositiooneja käytetään ilmoittamaan semmoisia substantiivin suhteita, joita ei voi sijapääteillä ilmaista.

3) *Infinitiivi*, esim. *Hän antoi lapsille omenia syödä. Työ oli vaikea tehdä. Isän lukiessa muut ovat hiljaa. Poika tuli juosten. Ukko on onkimassa, tulee onkimasta, menee onkimaan. Onkimalla ei aina saa kaloja. Luke-matta ei opi.*

Mitkä infinitiivi-muodot ovat adverbiaaleja lauseessa?

§ 239. Adverbiaali liitetään määräykseksi *verbiin*, *adjektiivin* tai *adverbiin*.

§ 240. *Appositsiooni* on semmoinen määräys, joka liitetään *verbiin* ja *substantiiviin* yhteisesti ja tarkoittaa samaa esinettä kuin substantiivi, esim. *Minä tunsin hänet jo nuorena. Lapsena häntä hoidettiin huonosti. Minkä nuorena oppii, sen vanhana muistaa. Me pidämme heitä rehellisinä miehinä. Jo poikana oli hänessä taipumusta soitantoon. He menivät iloisina pois. Oppilas pääsi kolmantena luokalta. Kansalaisena on sinun puolustaminen isänmaatasi. Väsyneinä istuivat miehet kivelle. Hän muutti tänne kirkkoherraksi. Talonpojat valitsivat Ilkan päälliköksi. Koira puri luun kappaleiksi. Luuletko heitä pelureiksi.*

§ 241. Appositsioonina saattaa olla:

1) *Substantiivi*. Katso yllä-olevia esimerkkejä! Substantiivinen appositsiooni noudattaa tavallisesti sen substantiivin lukua, jota se tarkoittaa. Katso esim.!

2) *Adjektiivi* (myös partisipi tai laskusana). Katso esim.! Adjektiivinen appositsiooni on samassa luvussa kuin se substantiivi, jota se määrää. Kts. esim.!

§ 242. Appositsiooni on tavallisesti essiivissä tai translatiivissa. Kts. esim.!

Muist. Muutamain verbien keralla appositsiooni on ablatiivissa tai allatiivissa, esim. *Talo näyttää kauniilta. Ilmat tuntuvat kylmiltä. Omenat maistuvat makeoilta. Tämä vesi maistuu tervalle. Se kuuluu varsin somalta.*

§ 243. Monesti predikaattiverbi kadottaa täydellisen verbin ominaisuuden, ja silloin appositsiooni lähenee predikaatintäytettä, esim. *Hän kääntyi kipeäksi, mutta pääsi jälleen terveeksi. Vanhus on käynyt kovin laihaksi.*

Vertaa muuten appositsioonia ja predikaatintäytettä sekä luvun, sijan että muutenkin luonteensa suhteen!

Yksinäinen ja yhdistetty lause.

§ 244. Lause, jossa vaan on yksi predikaatti, sanotaan *yksinäiseksi lauseeksi*.

Yksinäinen lause, jossa vaan on subjekti ja predikaatti, sanotaan *paljaaksi*. Jos yksinäisessä lauseessa myös on kasvuja, niin se sanotaan *kasvaneeksi*.

Muist. Yksinäisessä lauseessa saattaa olla useampi subjekti, esim. *Isä ja poika kävelevät.*

§ 245. Kun yksinäisiä lauseita liitetään yhteen, syntyy *yhdistetty lause*.

§ 246. Lauseita yhdistetään tavallisesti sellaisilla partikkeleilla, joita sanotaan *konjunktiooneiksi* (sidesanoiksi).

Tyttö lauloi, ja kaikki kuuntelivat häntä. Ilta on tullut, sekä tuuli lakannut. Sekä jää kannattaa, että on maalakin hyvä rekikeli. Minä sain sen omakseni, enkä aijo sitä kellenkään antaa. Päivä nyt valkenee, taikka on kuunvalo.

Joko menen minä sinne, tai hän tulee tänne. Meneekö hän, vai menenkö minä? Opettaja kysyi, mutta oppilas ei tietänyt. Siellä ei kukaan sitä ymmärtänyt, vaan minun täytyi selittää asia. Kaikki lähtivät, paitsi Jussi ei mennyt. Ajattelen, siis olen olemassa. Ilma on nyt taas kaunis, siksi kaikki näyttivätkin niin iloisilta. En lähtenyt, sillä en ollut terve?

§ 247. Konjunktsioonit *ja, sekä, sekä — että, -kä, tai, taikka, eli, vai, joko — tai, mutta, vaan, paitsi* (=mutta ei), *siis, siksi, sillä* yhdistävät samankaltaisia ja toistensa suhteen itsenäisiä lauseita. Näitä konjunktsiooneja sanotaan *rinnastaviksi* ja niillä yhdistettyjä lauseita *rinnasteuiksi*.

Muist. Useat rinnastavat konjunktsioonit saattavat myös yhdistää samallaisia lauseen-osia, esim. *Isä ja poika kävivät täällä. Minä tunnen sekä papin että lukkarin. Joko isä tai äiti lähtee. Häntä nimitetään Jussiksi eli Jusuksi.*

Sinä laulat paremmin, kuin minä (laulan). Kun aurinko paistaa, on ilma lämmin. En minä lähde, koska sinäkään et mene. Hän jäi tänne, sentähden että hän pelkäsi sadetta. Pekka sanoi, että Aino on kipeä. Tyttö luki ahkerasti, että l. jotta pääsisi luokalta. Hän juoksi, niin että hengästyi. Kyllä isä tulee mukaan, jos kauniisti pyydyt. Et sinä pääse, joll'et l. ell'et ole siivosti. En loukannut itseäni, vaikka kaaduin. Kun äiti käveli ulkona, niin hän näki, että lamppaat olivat menneet ruispeltoon.

§ 248. Yksinäiset lauseet, joista yhdistetty lause on muodostunut, saattavat olla semmoisessakin suhteessa toisiinsa, että toinen tarkemmin määrää toista. Se lause, jota toinen määrää, sanotan *päälauseeksi*. Määräävä lause sanotaan *alistetuksi* eli *sivulauseeksi*.

Muist. Päälauseita käy toisiinsa ainoastaan rinnastaminen.

§ 249. Konjunktsioonit *kuin, kun, koska, sentähden että, että, jotta, niin että, jos, joll'en, ell'en, vaikka* alkavat *sivulauseita*. Niitä sanotaan sentähden *alistaviksi konjunktsiooneiksi*.

§ 250. *Sivulauseet* voivat myös alkaa *relatiivipronominilla* tai *relatiivisella adverbilla*; esim. *Se poika, jolta sait tämän kirjan, on minun sukuani. Hän aikoo sinne, minne* l. *jonne muutkin menevät*. Tällaisia *sivulauseita* sanotaan *relatiivilauseiksi*.

§ 251. *Sivulauseet* voivat kolmanneksi alkaa *kysyvällä pronomiinilla* tai *adverbilla*, esim. *Tiedätkö, kuka tuo mies on? Hän kysyi, milloin minä tulisin. On epäiltävä, tokko hän tulee ollenkaan*. Tällaisia *sivulauseita* sanotaan *alistetuiksi kysymyslauseiksi*.

§ 252. *Sivulauseet* ovat siihen lauseen-osaan nähden, jota ne edustavat:

1) *Subjekttilauseita*, esim. *Että ihminen lukee, on hyödyllistä. On varsin epätietoista, mitä hän sanoo*.

2) *Attribuuttilauseita*, esim. *Se seikka, että hän tuli kipeäksi, on minua surettanut. Tunsitko sitä miestä, jolta nämät rahat sait? Minä sain ne pojalta, jonka näet tuolla*.

3) *Objekttilauseita*, esim. *Luoletko, että äitisi pian paranee. Sano minulle, mitä hän kertoi!*

4) *Adverbiaalilauseita*, esim. *Sinä laulat paremmin, kuin minä. Kun aurinko paistaa, on ilma lämmin. En minä mene, koska sinä kiellät. Hän juoksi, niin että hengästyti. Äiti pelästyisi, jos saisi sen kuulla. Sitä en anna, vaikka minulle mitä luwattaisiin*.

§ 253. *Yhdistetyssä lauseessa* pitää ainakin olla yksi *päälause*.

§ 254. *Sivulause* voi myös olla määräys toiselle *sivulauseelle*, esim. *Kun poika, joka käy koulua kaupungissa, eilen tuli kotiin, oli vanhemmilla iso ilo. Jos olisit*

niin hyvä, että huomenna, kun sinne menet, kysyisit häneltä, mitä hän tuumii siitä asiasta, josta hänelle eilen puhuin, niin olisin sinulle kiitollinen, koska minun siinä tapauksessa, että hän sinun kauttasi ilmoittaisi minulle ajatuksensa, ei tarvitsisi vaivata itseäni uudelleen hänen luokseen.

Eromerkeistä.

Katso §§ 33, 35—39.

§ 255. Lyhyiden ja läheisesti toisiinsa kuuluvien päälauseiden väliin pannaan pisteen sijasta *puolipiste* (;), jopa vaan pilkkukin, vaikk'eivät lauseet olekkaan toisiinsa yhdistetyt; esim. *Isä läksi ulkomaalle; äiti lähti maalle; veljet jäivät kaupunkiin; koko koti on kuin hajallaan. Toinen meni, toinen tuli. Opettaja kysyy, oppilas vastaa.*

Muist. Pilkkua käytetään semmenkin, jos päälauseiden välistä voi katsoa jonkun konjunkttsioonin pois jääneen; esim. *Ihminen päättää, Jumala säätää. Poika juoksi, tyttö huusi, ja kaikki näyttivät kovin pelästyneiltä.*

§ 256. Sivulauseita sisältävät yhdistetyt lauseet eroitetaan muista useimmiten puolipisteellä tai pisteellä, vaikka ne ovatkin rinnastavalla konjunkttsioonilla niihin yhdistetyt; esim. *Täällä olisi hyvin hauska, jos ilma vaan olisi kaunis; mutta kun joka päivä sataa, niin rupee tuntumaan vähän ykstoikkoiselta. — Sinä näytät aina reippaalta, vaikka sinulla on surujakin. Mutta veljesi taas on kuin mikäkin äkäpussi, jos häntä pieninkin vastoinkäyminen kohtaa. — Hän odotti, että minä antaisin hänelle rahaa; mutta minä en antanutkaan. — Hän nukkui sikeässä unessaan. Mutta kun minä vähän nyhjäsin häntä, niin hän heräsi. — Poika vakuutti, että hän tästä lähin rupeaisi ahkeraksi; siksipä minä nyt luulen hänestä niin hyvää. — Kyllä hän*

lupasi tulla, jos vaan ehtisi. Tai ehkä hän vaan sanoi niin, jotta ei olisi epäkohtelias. — Luuletko, että minä olen niin visu, ett'en tahtoisi sitä ostaa? Vai arveletko, ett'en minä tarvitse semmoista?

§ 257. Pilkku eroittaa sitä paitsi:

1) samallaisia lauseen-osia, jos niiden välissä ei ole ja konjunkttsioonia; esim. *Isä, äiti, poika ja tytär tulivat tänne.*

2) kasvun pääsanastaan, jos kasvua pidetään sivulauseen vertaisena; esim. *Kustaa Vaasa, Ruotsin kuningas, oli viisas mies. Hän tuli usein tänne, luullen siten paremmin tutustuvansa näihin seutuihin.*

3) sellaisen sanan, jota tahdotaan erityisesti huomauttaa; esim. *Sinne hän aina halasi, synnyinmaahansa; sinne hän tahtoi päästä, rakkaaseen Suomeensa.*

§ 258. Pilkku jätetään usein pois:

1) kahden lauseen välistä, jotka ovat ja konjunkttsioonilla yhdistetyt; esim. *Isä läksi pois ja äiti jäi kotiin.*

Huom.! *Poika kohtasi erään tuttavan, joka asui siellä, ja käski häntä luokseen. Kuka käski?*

Poika kohtasi erään tuttavan, joka asui siellä ja käski häntä luokseen. Kuka käski?

Mitä merkitsee: *Helsingin rannassa on usein Virolaisia, jotka myyvät perunoita ja saaristolaisia, joilla on kaloja.*

Mikä virhe siinä on?

2) lyhyiden subjektisten ja objektisten sivulauseiden edestä, esim. *Onko luultavaa että hän tulee? Opettaja kysyi tokko ymmärsin.*

Partikkelit.

§ 259. Partikkelit ovat neljää lajia: 1) *adverbit*, kts. § 238 1) muist.; 2) *prepositsioonit* ja *postpositsioonit*, kts. § 238, 2) muist.; 3) *konjunktsioonit*, kts. §§ 246, 247, 247 muist. ja 249; 4) *interjektsioonit*.

§ 260. *Interjektsiooni* (kiihtosana) on partikkeli, joka ainoastaan ilmaisee tunteen; esim. *oi! voi! hei! hui! ohoh! kah! hohhoo!* j. n. e.

